Funkcije energetskog regulatora i zadaće Agencije za suradnju energetskih regulatornih tijela (ACER)

Kaoudahhan, Ami

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering / Sveučilište u Zagrebu, Rudarsko-geološko-naftni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:169:009403

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering Repository, University of Zagreb

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

RUDARSKO-GEOLOŠKO-NAFTNI FAKULTET

Diplomski studij naftnog rudarstva

FUNKCIJE ENERGETSKOG REGULATORA I ZADAĆE AGENCIJE ZA SURADNJU ENERGETSKIH REGULATORNIH TIJELA (ACER)

Diplomski rad

Ami Kaoudahhan

N - 165

Zagreb, 2017

Sveučilište u Zagrebu
Rudarsko-geološko-naftni fakultet

Diplomski rad

FUNKCIJE ENERGETSKOG REGULATORA I ZADAĆE AGENCIJE ZA SURADNJU ENERGETSKIH REGULATORNIH TIJELA (ACER)

AMI KAOUDAHHAN

Rad je izrađen na: Sveučilište u Zagrebu
Rudarsko-geološko-naftni fakultet
Zavod za naftno inženjerstvo
Pierottijeva 6, 10 000 Zagreb

Sažetak

Tijekom prošlog stoljeća tržišta energenata sve više dobivaju na važnosti što je posljedica sve veće potrošnje energije. Razvoj tih tržišta posebno se vezuje uz zapadne države koje, osim na vlastitom području, razvijaju tržište energenata i u nerazvijenim državama. Stoga se krajem prošlog stoljeća unutar Europske unije sve više naglašava potreba jačanja energetskog tržišta i stvaranja jedinstvenih propisa koji će se jednako primjenjivati na sve članice Europske unije. Kao rezultat potrebe jačanja tržišta energenata unutar Europske unije osnovana je i Agencija za suradnju energetskih regulatora (ACER) čija je zadaća praćenje i analiziranje stanja na tržištu energenata, stvaranje konkurentske prednosti i razvijanje infrastrukture utemeljene na suvremenim tehnološkim rješenjima. U pregovorima za pristupanje Europskoj uniji Hrvatska se obvezala uskladiti zakonske regulative vezane uz energente sa zakonskim regulativama Europske unije te su donijeti zakoni, pravilnici i strategije koje su utemeljene na pravnim osnovama Europske unije. U ovom diplomskom radu bit će prikazane funkcije energetskog regulatora i zadaće Agencije za suradnju energetskih regulatornih tijela.

Ključne riječi: ACER, HERA, treći paket energetskih propisa, tržište energenata

Diplomski rad sadrži: 42 stranice, 1 tablicu, 5 slika i 34 reference.

Jezik izvornika: Hrvatski

Diplomski rad pohranjen: Knjižnica Rudarsko-geološko-naftnog fakulteta,
Pierottijeva 6, Zagreb

Mentori: Dr. sc. Igor Dekanić, redoviti profesor RGNF

Ocjenjivači: Dr. sc. Igor Dekanić, redoviti profesor RGNF
Dr. sc. Tomislav Kurevija, izvanredni profesor RGNF
Dr. sc. Vladislav Brkić, docent RGNF

Datum obrane: 23. veljače 2017., Rudarsko-geološko-naftni fakultet, Sveučilište u Zagrebu

University of Zagreb
Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering
Department of Petroleum Engineering
Pierottijeva 6, Zagreb

Master's Thesis

THE FUNCTION OF THE ENERGY REGULATOR AND TASKS OF THE AGENCY FOR THE COOPERATION OF ENERGY REGULATORS (ACER)

AMI KAOUDAHHAN

Thesis completed at: University of Zagreb
Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering
Department of Petroleum Engineering
Pierottijeva 6, 10 000 Zagreb

Abstract

During the last century, the energy market has become increasingly important as a result of the rise in energy consumption. The growth of these markets is associated with Western countries, which, in addition to cultivating the energy market in their own territories, improve the energy market in developing countries. Therefore, the end of the last century in the European Union saw an increasing need to strengthen the energy market and to create uniform rules that will apply equally to all EU members. As a result of the need to fortify the energy market within the European Union, the Agency for Cooperation of Energy Regulators (ACER) was founded. Its task is to monitor and analyze the situation in the energy market, creating competitive advantage and developing the infrastructure, based on modern technological solutions. During the negotiations, which preceeded the Croatian entry into the European Union, Croatia has pledged to harmonize legislation relating to the energy market with the legal regulations of the European Union and pass laws, regulations and strategies that are based on the laws of the European Union. In this Master's Thesis the functions of energy regulator and the tasks of the Agency for Cooperation of Energy Regulators will be explained.

Keywords: ACER, HERA, third package of energy legislation, energy market

Thesis contains: 42 pages, 1 table, 5 figures and 34 references.

Original in: Croatian

Thesis deposited in: The Library of Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering, Pierottijeva 6, Zagreb

Supervisors: Full Professor Igor Dekanić, PhD

Reviewers: Full Professor Igor Dekanić, PhD
Associate Professor Tomislav Kurevija, PhD
Assistant Professor Vladislav Brkić, PhD

Date of defense: February 23, 2017, Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering, University of Zagreb

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2. ORGANIZACIJA ENERGETSKIH TRŽIŠTA U EU 3
2.1. Komponente energetskog tržišta 3
2.2. Osnovne regulacije energetskih tržišta 6
2.3. Energetska strategija Europske unije 6
3. TREĆI PAKET ENERGETSKIH PROPISA 11
3.1. Glavna obilježja trećeg paketa energetskih propisa 12
3.2. Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske 15
3.3. Usklađivanje hrvatskog zakonodavstva 17
4. HRVATSKA ENERGETSKA REGULATORNA AGENCIJA – HERA 19
4.1. Misija i vizija 20
4.2. Zakonska regulativa 21
4.3. Djelokrug rada 22
4.4. Program rada za 2017. godinu 25
5. AGENCIJA ZA SURADNJU ENERGETSKIH REGULATORNIH TIJELA 28
5.1. Zadaće Agencije 28
5.2. Djelovanje Upravnog odbora 30
5.3. Ostvarivanje i financiranje radnih zadataka 32
5.4. Funkcija Direktora 32
5.5. Vijeće za prigovore 33
5.6. Rezime uloge ACER-a 34
6. ZIMSKI ENERGETSKI PAKET 35
7. ZAKLJUČAK 38
8. LITERATURA 40

POPIS SLIKA

Slika 2-1. Projekcija potrošnje energenata do 2052. godine prema izvoru energije 8
Slika 2-2. Predviđeni rast vrijednosti obnovljivih izvora energije do 2017. godine. 10
Slika 3-1. Glavne razlike između Prvog i Trećeg paketa energetskih mjera. 11
Slika 3-2. Modeli vlasničkog razdvajanja 13
Slika 4-1. Organizacija HERA-e 19

POPIS TABLICA

Tablica 3-1. Sadržaj Strategije energetskog razvoja Republike Hrvatske 16

POPIS KORIŠTENIH OZNAKA I JEDINICA

Jedinica	Opis
Mtoe	milijuna tona ekvivalentne nafte, engl. *million of tonnes of oil equivalent*

POPIS KRATICA

ACER	Agencija za suradnju energetskih regulatornih tijela, engl. *Agency for Cooperation of Energy Regulators*
ENTSO – e	Europska mreža operatera prijenosnog sustava za električnu energiju, engl. *European Network of Transmission System Operators for Electricity*
ENTSO – g	Europska mreža operatera prijenosnog sustava za prirodni plin, engl. *European Network of Transmission System Operators for Gas,*
HERA	Hrvatska energetska regulatorna agencija
FOU	potpuno vlasničko razdvajanje, engl. *Full Ownership Unbundling*,
ISO	neovisni operator sustava, engl. *Independent System Operator*
ITO	neovisni operator prijenosa, engl. *Independent Transmission Operator*
NN	Narodne novine
OIE	Obnovljivi izvori energije

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada su funkcije energetskog regulatora i zadaće Agencije za suradnju energetskih regulatornih tijela (engl. *Agency for Cooperation of Energy Regulators*, ACER). Riječ je o iznimno važnim funkcijama na tržištu energentima o kojima ovise kretanja i učinkovitost na domaćem i međunarodnom energetskom tržištu. Razumijevanje važnosti regulativnih agencija od presudnog je značaja jer one sudjeluju u provođenju europskih i nacionalnih odredbi vezanih uz tržište energentima. Transparentnost na ovom tržištu kao i stvaranje povoljne tržišne klime postaju sve značajniji čimbenici, a to znači da je važno uočiti sve mogućnosti iskorištavanja energije, odnosno predvidjeti sve negativne utjecaje lošeg postupanja s energijom.

Uz to, energetska tržišta, po svojim ekonomskim obilježjima spadaju među kompleksna i dinamična tržišta, koja su regulirana nizom pravila i propisa, uglavnom sa ciljem sprječavanja pojave monopola.

U tom kontekstu u ovom će se radu naglasiti glavne značajke energetskog tržišta, zakonske regulative te uloga Hrvatske energetske regulatorne agencije (HERA) i Agencije za suradnju energetskih regulatornih tijela (ACER) u mjerama provođenja održive energetske politike kako na hrvatskom tržištu tako i na tržištu Europske unije. Stoga je predmet ovog rada usmjeren na zakonske regulative i subjekte energetskog tržišta u Republici Hrvatskoj (RH) i Europskoj uniji (EU).

Cilj je identificirati i prikazati ulogu regulativnih tijela na energetskom tržištu te navesti njihove glavne značajke i područje odgovornosti u RH i EU.

Za izradu ovog rada korištena je literatura koja se bavi energetskim tržištem te službene stranice regulativnih agencija.

U izradi rada korištene su slijedeće znanstvene i istraživačke metode:

- Analiza i sinteza;
- Dedukcija i indukcija;
- Deskriptivna metoda;
- Komparativna metoda;
- Metoda zaključivanja.

Rad je podijeljen u šest poglavlja. U uvodu je opisana tema rada. Drugo poglavlje bavi se energetskim tržištima u Europskoj uniji te se navode glavne značajke tog tržišta. U

trećem poglavlju obrađen je treći paket energetskih propisa. Četvrto poglavlje donosi glavne funkcije i zadatke HERA-e, a peto poglavlje obrađuje djelatnosti i odgovornosti ACER-a. Rad završava zaključkom.

2. ORGANIZACIJA ENERGETSKIH TRŽIŠTA U EU

Energetsko tržište može se definirati kao specifično i iznimno složeno tržište na kojem dolazi do uravnoteženja odnosa između više vrsta energije te neprestano rastuće potražnje za energijom. Na navedenom tržištu dolazi do formiranja realnih i prosječnih cijena energije. Ovo tržište funkcionira kako bi svi sudionici na njemu postigli primjerenu korist, a to znači da proizvođači i distributeri nastoje ostvariti očekivanu dobit, potrošači redovitu i sigurnu opskrbu energije dok država nastoji ostvariti što veću ravnotežu između prihoda i rashoda te platne bilance.

Osim navedenog, funkcija energetskog tržišta očituje se i u racionalnoj alokaciji proizvodnih faktora te u akumulaciji unutar energetskog sektora. No, važno je naglasiti da na energetskom tržištu ne funkcionira prikazan idealan model. Stoga su odnosi na energetskom tržištu u većini slučajeva pod regulacijom i intervencijom države.

Postoje brojni unutarnji i vanjski čimbenici koji koče normalno funkcioniranje energetskog tržišta te često narušavaju pojedine komponente ovog tržišta, a navedeno se očituje u ograničenjima i prekidima proizvodnje, distribucije i potrošnje energije. Na taj način nerijetko su ugroženi interesi proizvođača i potrošača. U tom kontekstu država bi trebala maksimalno smanjiti ili u potpunosti spriječiti ovakve poremećaje (Žuvela, 1999).

2.1. Komponente energetskog tržišta

Ako se kao kriterij uzme energetski izvor ili proizvodna grana, energetsko tržište može se podijeliti na tržište ugljena, nafte, prirodnog plina, vodnih snaga, nuklearne energije, obnovljivih izvora i sl. Navedena tržišta mogu se daljnjom diobom podijeliti na tržišta kamenog ugljena, mrkog ugljena, lignita, treseta, tržišta pojedinih vrsta nafte, tržišta naftnih derivata i dr. No, tržišta se mogu podijeliti i na tržišta pojedinih oblika energije: termoenergije, hidroenergije, nuklearne energije, obnovljive energije, toplinske energije, bioenergije i dr. (Žuvela, 1999).

Ako se kao kriteriju uzmu faze reprodukcije, razlikuju se tržišta primarne i sekundarne energije, tržište ukupne energije i tržište konačne ili finalne energije. Kada je kriterij podjele energetskog tržišta način formiranja cijena, razlikuju se: slobodno, regulirano, monopolno i konkurentno tržište. Na temelju teritorija energetska tržišta dijele se na lokalna, nacionalna, regionalna, međunarodna te na zajedničko i globalno energetsko

tržište. Na temelju vremenskog djelovanja energetska tržišta dijele se na kratkoročna, srednjoročna, dugoročna i sekundarna.

Svako energetsko tržište ima svoje specifičnosti u ekonomskom, tehničkom i organizacijskom smislu. No, postoje i opća obilježja energetskog tržišta koja su vezana uz određene specifičnosti, primjerice, pojedini energetski izvor i energetski proizvod, način distribucije i distributivnu mrežu i dr. Stanje energetskog tržišta neke zemlje ili svjetske regije može se identificirati na temelju godišnjih i višegodišnjih energetskih bilanci, a na navedeno stanje utječu ekonomski faktori, ali i nacionalni, obrambeni, socijalni i drugi interesi, prirodni, povijesni i geografski uvjeti, otvorenost prema inozemstvu, politika države, potreba za razvojem i dr.

Energetska potražnja podrazumijeva zbroj potreba za energijom koju su potrošači vlastitom kupovnom moći sposobni podmiriti. Potražnja za energijom u posljednjih sto godina je iznimno porasla te je bitno naglasiti da je ukupna potrošnja po stanovniku puno veća u razvijenim zemljama u odnosu na nerazvijene. Među temeljna obilježja energetske potražnje mogu se ubrojiti: različito sudjelovanje pojedinih vrsta energije u njoj, moguće alternativno korištenje različitih oblika energije, dnevne i godišnje fluktuacije energetske potrošnje vezane su uz obilježja rada industrijskih grana te uz vrijeme potrošnje u kućanstvima i dr.

Energetska ponuda, kao i potražnja, iznimno je složena. Nacionalna ponuda uključuje ukupnu količinu energije proizvedenu u zemlji iz domaćih izvora i uvoza dok međunarodna ponuda uključuje svu energiju proizvedenu na svjetskoj razini. Do potrošača proizvedena energija dolazi izravno ili posredstvom transportne i distributivne mreže. Iz navedenog razloga dio energetske ponude su i sva proizvodna i distributivna poduzeća. Cjelokupna ponuda uključuje svu proizvedenu primarnu i sekundarnu energiju, no samo finalna energija se obračunava što znači da se oduzima energija koja je izgubljena u pogonu i transportu.

Da bi energetska ponuda funkcionirala, moraju biti izgrađeni energetski kapaciteti, a oni ne mogu biti realizirani bez velikih investicija. Stoga su u energetskoj ponudi dominantne razvijene zemlje, a zemlje u razvitku (čak i kada imaju znatne energetske izvore) u njoj sudjeluju samo do razine izgrađenosti kapaciteta za njihovo iskorištavanje. Među glavna obilježja energetske ponude ubrajaju se: sporost prilagođavanja količinskim, kvalitativnim i vremenskim zahtjevima potražnje za energijom koja neprestano raste, a što je posljedica relativno duge izgradnje novih energetskih postrojenja te poradi potrebe osiguranja velikih investicija.

Osim troškova proizvodnje i distribucije, cijene pojedinih oblika energije trebale bi uključivati dva osnovna odnosa: odnos energetske vrijednosti između pojedinih vrsta primarne energije te odnos između ukupne ponude i potražnje na određenom tržištu. Navedena politika cijena više dolazi do izražaja na svjetskom u odnosu na nacionalna i lokalna tržišta. Također, treba istaknuti da postoji više vrsta cijena energije: slobodne, regulirane, monopolne, konkurentne i miješane te apsolutne i relativne cijene. Za cijene energenata najčešće vrijedi pravilo koje govori da bi one trebale uključiti tekuće troškove, ali i podmirivanje troškova investicija. No, u praksi najčešće cijene energije nisu realne, a za to postoje različiti razlozi.

Cijene pojedinih vrsta energije sastavni su dio jedinstvenog nacionalnog i svjetskog sustava cijena. Nacionalne cijene najčešće se kreću oko razine cijena na svjetskom ili zapadnoeuropskom tržištu, a one su pod utjecajem država koje određuju cijene iz političkih, ekonomskih i socijalnih razloga.

Iako energetika izravno djeluje na razvitak cjelokupnog gospodarstva, smatra se da razvitak gospodarstva više utječe na razvitak energetike i to pod utjecajem neprestanog rasta potražnje te osiguravanjem većeg dijela financijskih sredstava za razvoj energetskog tržišta. Temeljna zadaća energetike očituje se u sigurnom i redovitom opskrbljivanju potrebnom energijom u uvjetima slobodnog tržišta i privatnog poduzetništva. Navedeno se najbolje realizira kada postoji ravnoteža između ponude i potražnje. Međutim, takva se tržišta najčešće formiraju u većim i sređenim zemljama koje imaju na raspolaganju znatne energetske izvore i dobro regulirani uvoz energije.

U općenitom smislu, neravnoteža između ponude i potražnje energije i nerealne cijene pojedinih oblika energije nastaju kao posljedica nesinkroniziranog ujednačavanja ponude i potražnje. Velike energetske kompanije u brojnim državama imaju stvarni i pravni monopol na energetskom tržištu. One vrlo često izravno obavljaju proizvodnju, prijenos i distribuciju pojedinih vrsta energije, određuju cijene, zanemaruju zaštitu okoliša i opskrbu potrošača koji su u nepovoljnom ekonomskom položaju. Na taj se način narušava normalno djelovanje energetskog tržišta. Međutim, u pojedinim zemljama, a što se posebno odnosi na tranzicijske zemlje, i sama država narušava tržišne odnose na način da propisuje niže cijene nekih ili svih oblika energije, a kao posljedica političkih, ekonomskih i socijalnih razloga. Nadalje, država na energetsko tržište može djelovati time što daje subvencije za pokriće razlika u cijenama i sudjeluje u financiranju investicija u nove energetske pogone (Žuvela, 1999).

2.2. **Osnovne regulacije energetskih tržišta**

Da bi se poboljšala energetska sigurnost na svjetskoj razini, tržište energenata moralo se suočiti s četiri osnovna izazova: komercijalnim pristupom energiji za dvije milijarde ljudi u svijetu koji ga još nemaju; političkom i pravnom stabilnošću na svjetskoj i regionalnoj razini; promidžbom sigurnog korištenja nuklearne energije i obnovljive energije i potrebom za povećanjem efikasnosti putem konkurencije i raspodjele tehnologije.

Odgovarajuća regulacija bila je preduvjet poboljšanja na tržištu energentima te u postizanju postavljenih ciljeva. Sukladno tome, raste broj neovisnih regulacijskih agencija u svijetu, a nalaze se i u zemljama s izraženom politikom odvajanja djelatnosti. Regulatori moraju biti svjesni novih izazova s kojima se suočavaju energetska tržišta, kao što su dugoročno planiranje i rad sustava, međudržavna infrastruktura i rješavanje sporova, i mjere usuglašavanja. (Granić i Jelavić, 2001).

Regulacijom energetskih tržišta podigla se kvaliteta na energetskom tržištu, a to znači da se omogućilo bolje i učinkovitije trgovanje energentima. Nadalje, regulacija energetskog tržišta donijela je i tri paketa energetskih propisa.

Prvi zakonodavni paket (Direktiva 96/92/EZ o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i Direktiva 98/30/EZ o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina) zamijenjen je 2003. drugim zakonodavnim paketom. Ovim paketom je novim dobavljačima plina i električne energije omogućen pristup na tržišta država članica, a potrošačima (industrijskim potrošačima od 1. srpnja 2004., a privatnim potrošačima od 1. srpnja 2007.) je omogućeno slobodan odabir dobavljača plina i električne energije. U travnju 2009. usvojen je treći zakonodavni paket. Njime je izmijenjen drugi paket. Cilj je daljnja liberalizacija unutarnjeg tržišta električne energije i plina (Stoerring, 2016).

Regulacijom energetskog tržišta postiglo se razdvajanje tržišnih i mrežnih djelatnosti. Posljedično, reguliranjem mrežnih djelatnosti utjecalo se na smanjenu mogućnost ili potpuno sprječavanje nastajanja monopola.

2.3. **Energetska strategija Europske unije**

Strategija djelovanja na energetsko tržište unutar Europske unije odnosi se, prije svega, na investiranje u energetski sektor. U tom kontekstu Europska unija u narednih deset godina planira investirati 1.000 milijardi eura u ovo područje (Duić et al., 2015). Naglasak investiranja bit će na prelasku na nove, obnovljive izvore energije, a to uključuje i ulaganje u nove tehnologije i opremu, ulaganje u smanjivanje štetnih emisija na godišnjoj razini te

osiguravanje dostupnosti energenata u svim državama članicama Unije i to po povoljnoj cijeni.

Europsko vijeće je 2007. godine usvojilo ciljeve koji su temelj energetske politike Europske unije. U planu je do 2020. smanjiti emisiju stakleničkih plinova za 20%, a u slučaju povoljnih uvjeta i za 30%. Također, cilj je povećanje udjela obnovljivih izvora energije na 20% i dvadeset postotno povećanje energetske efikasnosti. Na taj način bi se stvorili preduvjeti za lakše postizanje glavnog cilja za 2050. godinu, a to je dekarbonizacija, odnosno smanjivanje emisije CO2 u svim članicama Unije, a što se najviše odnosi na industrijske zemlje, i to za 80 do 95%.

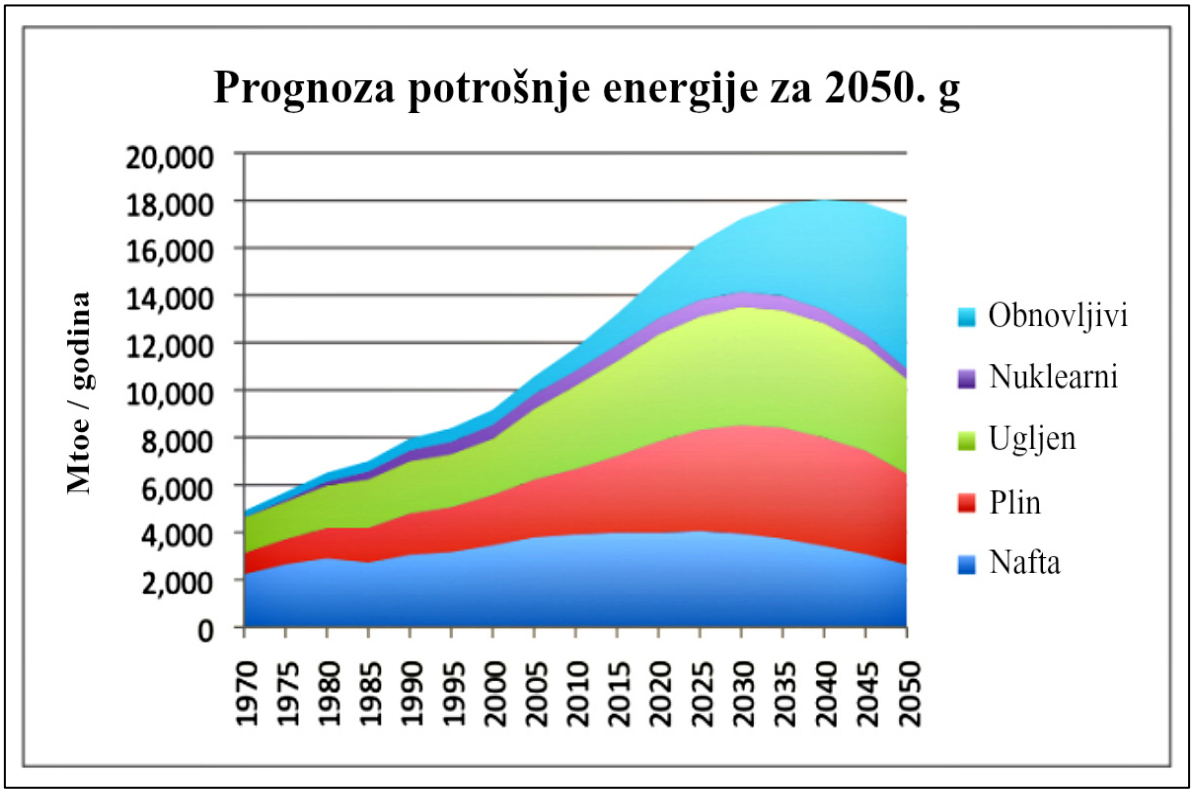
Energetska strategija Europske unije stavlja naglasak na (Duić et al., 2015):

- Postizanje energetske efikasne Europe;
- Izgradnju zajedničkog europskog energetskog tržišta;
- Osnaživanje potrošača uz najvišu razinu sigurnosti;
- Povećanju inovacija i korištenju novih tehnologija;
- Povećanju važnosti europskog tržišta u svjetskim razmjerima.

Među glavne ciljeve za 2020. godinu ubraja se energetska efikasnost. To je ujedno i jedan od glavnih faktora za postizanje dugoročnih energetskih i klimatskih ciljeva Europske unije. Riječ je o načinu smanjenja emisija, poboljšanju energetske sigurnosti i kompetentnosti, stvaranju novih radnih mjesta te smanjenju cijena energije. Ovaj pristup smatra se najisplativijim. Naime, procjene govore da stanovnik prosječno može uštedjeti oko 1.000 eura na godinu ako efikasnije koristi energiju u svojem domu (Duić et al., 2015).

Poboljšanje energetske efikasnosti bi trebalo biti ubrzano različitim financijskim poticajima kojima bi se trebali poticati novi projekti. Nadalje, primjer dobre prakse morao bi biti implementiran i u izvršnoj vlasti. Kriterije za efikasniju potrošnju energije i povećanje korištenja obnovljivih izvora energije treba implementirati u sve sektore: od javne nabave do uslužnih djelatnosti. Osim toga, naglasak je stavljen i na efikasnost distribucije energije. Poduzeća koja se bave osiguranjem i distribucijom energije trebala bi pomoći potrošačima kod uštede energije, a navedeno se može realizirati na različite načine, primjerice, bijelim certifikatima ili ugradnjom različitih novih alata kao što su inteligentni mjerni uređaji. Slika 2-1 prikazuje projekciju potrošnje energenata do 2050. Prema projekciji, nakon 2030. godine trebalo bi doći do smanjenja potrošnje svih energenata osim onih dobivenih od obnovljivih izvora energije. Maksimum korištenja obnovljivih izvora energije očekuje se između 2035. i 2045. godine.

Izgradnja zajedničkog europskog energetskog tržišta jedan je od glavnih ciljeva Unije. Na taj bi se način svakom stanovniku Unije osigurala održiva energija po najboljoj cijeni. Nadalje, nastoji se postizanje još više kompetentnijeg europskog energetskog tržišta u odnosu na druge države svijeta. Tržište električne energije i tržište plina još uvijek nisu spojeni dok je samo europsko energetsko tržište još uvijek fragmentirano na segmente po nacionalnoj osnovi.

Slika 2-1. Projekcija potrošnje energenata do 2050. godine prema izvoru energije (Duić et al., 2015: preuređeno od Kaoudahhan, 2017)

Uvođenjem zakona kojima će se pokušati doseći cilj o udjelu obnovljivih izvora energije od 20%, Unija je napravila prvi korak u procesu ujedinjenja europskog energetskog tržišta. No, treba osigurati pravilno provođenje zakona u zemljama članicama jer se jedino na taj način može olakšati povećanje udjela obnovljivih izvora u budućnosti. Pravilno provođenje zakona dat će investitorima samopouzdanje prilikom odluke o ulaganju u sve projekte koji se odnose na obnovljive izvore (vidi Sliku 2-2).

Nadalje, izgradnja mreže za distribuciju energije dobivene iz obnovljivih izvora prijeko je potrebna. Kada bi se dosegao cilj od 20% udjela obnovljivih izvora energije, današnje mreže za distribuciju navedeno ne bi mogle podnijeti. Stoga sadašnji projekti izgradnje velikog broja vjetroelektrana na sjeveru Europe i solarnih pogona na jugu trebaju osigurati

odgovarajuću distribucijsku mrežu da bi se proizvedena energija mogla prenijeti do područja najveće potrošnje.

Svako dobro organizirano tržište omogućuje potrošačima izbor opskrbljivača energije koji im najviše odgovara. Kvalitetno energetsko tržište omogućuje natjecanje između više različitih opskrbljivača, a navedeno dovodi do kvalitetnijeg i pristupačnijeg produkta. Jedna od zabrinutosti u Uniji odnosi se na to da stanovnici nisu svjesni ili ne znaju da mogu izabrati druge opskrbljivače energije. Iz navedenog razloga osnovani su forumi u Londonu (Forum građana, engl. *The Citizens' Forum*) i Bukureštu (Forum održive energije, engl. *Sustainable Energy Forum*), a njihov je cilj osvještavanje stanovništva o pametnijoj potrošnji energije.

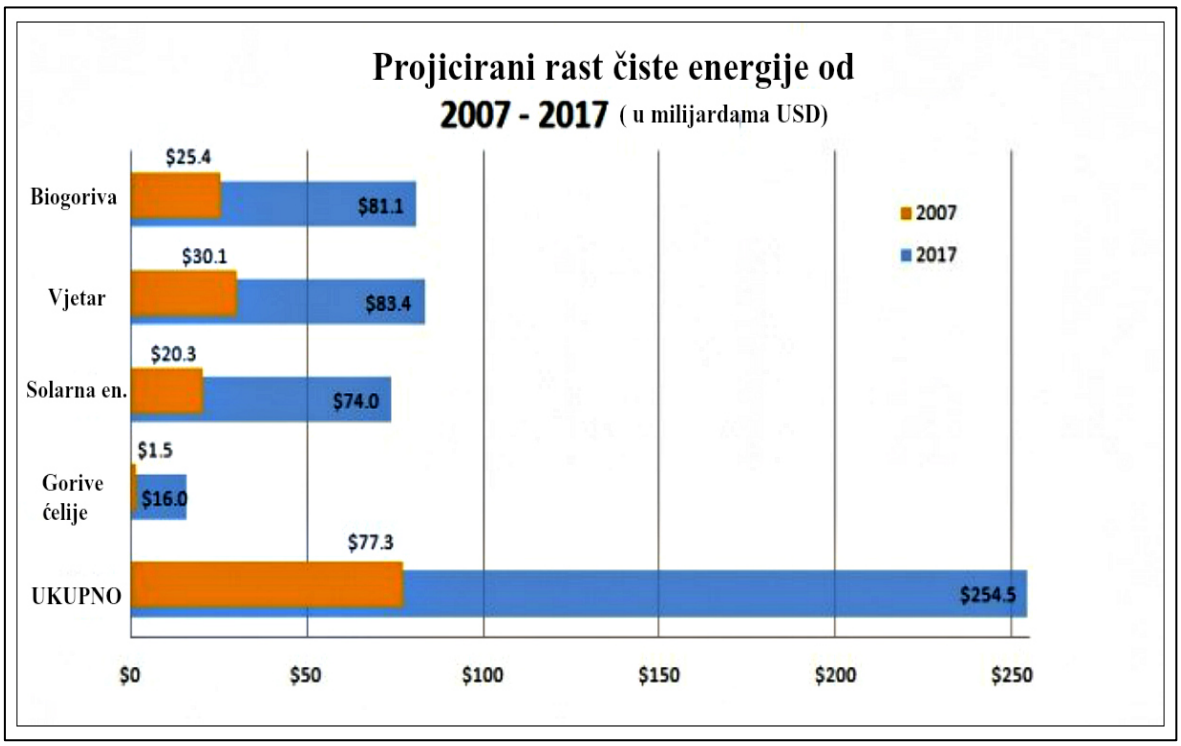
Da bi ekonomija u Uniji ostala kompetentna, treba osigurati sigurne energetske zalihe i to po pristupačnoj cijeni. Razlog tome je što većina industrijskih troškova, a što uključuje i mala poduzeća, snose troškovi energije. Nadalje, u Europskoj uniji prisutna je tendencija smanjenja potrošnje naftnih derivata. Nafta je neobnovljiv izvor energije, a što znači da će se njezine zalihe smanjivati te to znači i smanjivanje dostupnosti. Navedeno nije u skladu s energetskom politikom Europske unije. Pružanje sigurnih zaliha energije je isključivo zadaća energetskog tržišta, a navedeno garantira dobra infrastruktura za prijenos i zaprimanje energije.

Osim toga, potrebne su i sigurnosne mreže koje bi postale aktivne u situacijama za koje tržište nije spremno, primjerice, za vrijeme ekonomske krize. Kada je riječ o sigurnosti, Europska unija je vodeća po razvoju sigurnosnih tehnologija na području nuklearne energetike (transport i pohrana radioaktivnih tvari) te se i dalje planira raditi na tom području. Na području eksploatacije nafte i plina te prerade naftnih derivata zakonodavstvo Unije treba osigurati maksimalnu sigurnost.

Ostvarivanje postavljenog cilja nije moguće bez tehnoloških napredaka i ulaganja u tehnologiju. Sve više se naglašava kako je potrebno što prije uključiti nove tehnologije u ovaj sektor. Strateški energetski tehnološki plan (engl. *The Strategic Energy Technology plan*) postavio je srednjoročnu strategiju koja se odnosi na sve sektore. Razvoj i demonstracija temeljnih tehnologija trebaju biti ubrzani, no za njihov razvoj potrebno je puno novca te navedeno zahtjeva iznimnu kolaboraciju država članica u iznošenju tih sredstava.

Europsko energetsko tržište je najveće regionalno energetsko tržište na svijetu s 500 milijuna potrošača. Europa u svijetu prednjači po uvozu energije te za ostvarivanje energetskih ciljeva nužna je međunarodna suradnja visoke kvalitete, a Europska unija još

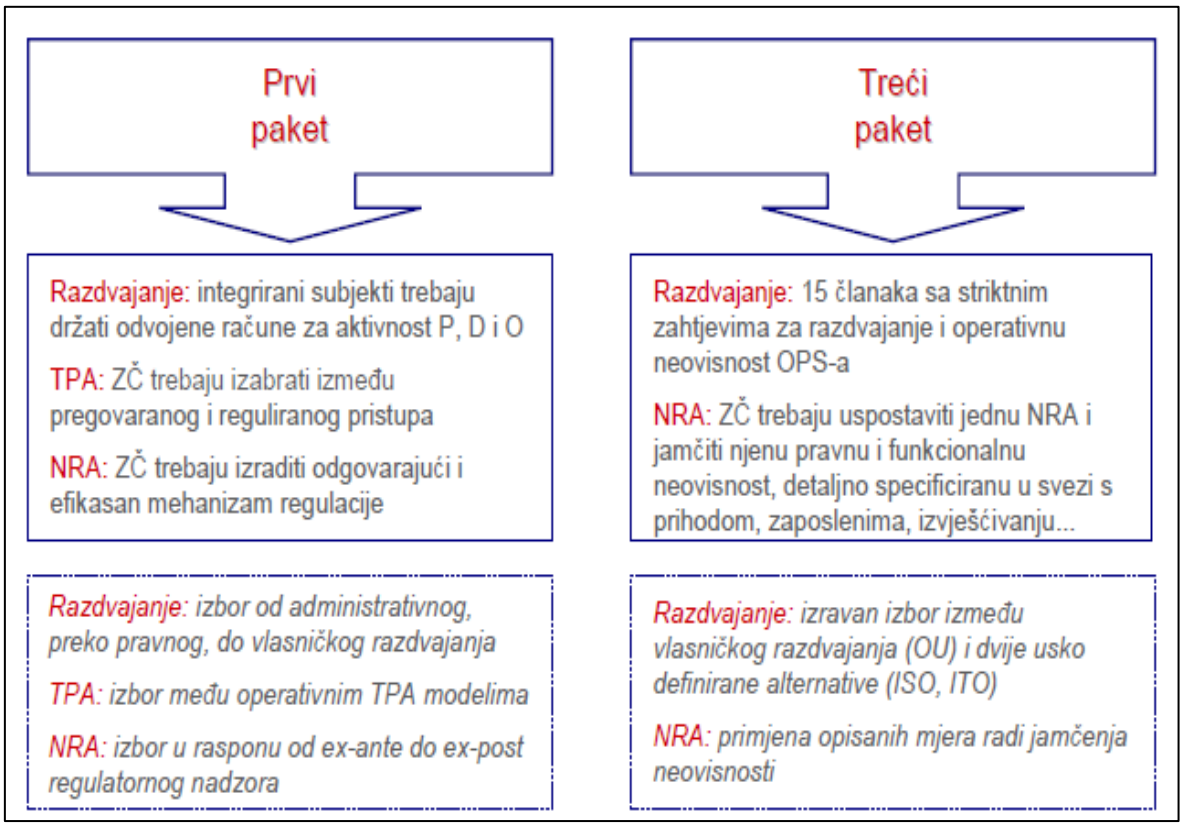
uvijek navedeno nije postigla. Internacionalna energetska politika mora biti usmjerena prema sigurnosti zaliha energije, kompetenciji i održivosti energije. Iako su odnosi s manjim državama važni, Europska unija bi trebala staviti naglasak na kooperaciju sa zemljama velike energetske produkcije i potrošnje, a s ciljem poboljšanja pristupačnosti energije običnom čovjeku (Duić et al., 2015).

Slika 2-2. Predviđeni rast vrijednosti obnovljivih izvora energije do 2017. godine (Duić et al., 2015: preuređeno od Kaoudahhan, 2017)

3. TREĆI PAKET ENERGETSKIH PROPISA

Zakonodavstvo Europske unije vezano uz energetiku čine tri paketa. Prvi paket energetskog zakonodavstva donesen je 1996. i 1998. godine dok je drugi paket usvojen 2003., a 2009. usvojen je treći paket europskog energetskog zakonodavstva. Do promjena unutar zakona vezanih uz energiju najčešće dolazi poradi uspostavljanja zajedničkog energetskog tržišta u Uniji, a to znači stvaranje zakonodavnog okvira koji je jedan za sve sudionike na ovom tržištu. Najnovije izmjene odnose se na tržište plina i električne energije. Osim toga, osnovan je i europski regulator energetskih djelatnosti (Pavičić-Kaselj i Pašičko, 2014). Na slici 3-1 je prikaz temeljnih razlika između Prvog i Trećeg paketa energetskih mjera.

Slika 3-1. Glavne razlike između Prvog i Trećeg paketa energetskih mjera. Legenda kratica: P – proizvodnja, D – distribucija, O – opskrba, NRA - Državna regulatorna agencija (engl. *National Regulatory Agency*), TPA - pristup treće strane (engl. *Third Party Access*), OU – vlasničko razdvajanje (engl. *Ownership unbundling*), ZČ – zemlja članica, TSO/OPS – operator prijenosnih sustava (engl. *Transmission System Operator*), ISO – neovisni operator sustava (engl. *Independent System Operator*), ITO – neovisni operator prijenosa (engl. *Independent Transmission Operator*). (Dizdarević, 2010)

3.1. **Glavna obilježja trećeg paketa energetskih propisa**

Treći paket energetskih propisa opsežan je dokument Europske unije koji čine dvije direktive: Direktiva o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i Direktiva o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina. Nadalje, čine ga i tri uredbe s direktnom primjenom: Uredba o uspostavljanju Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER-a), Uredba o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i Uredba o uvjetima pristupa mrežama za transport prirodnog plina.

Treći paket energetskih propisa izmijenio je drugi paket, a cilj njegovog donošenja je daljnja liberalizacija unutarnjeg tržišta električne energije i plina. Direktiva o električnoj energiji (2009/72/EZ) kojom se ukida Direktiva 2003/54/EZ, i Direktiva o plinu (2009/73/EZ), kojom prestaje važiti Direktiva 2003/55/EZ (Stoerring, 2016):

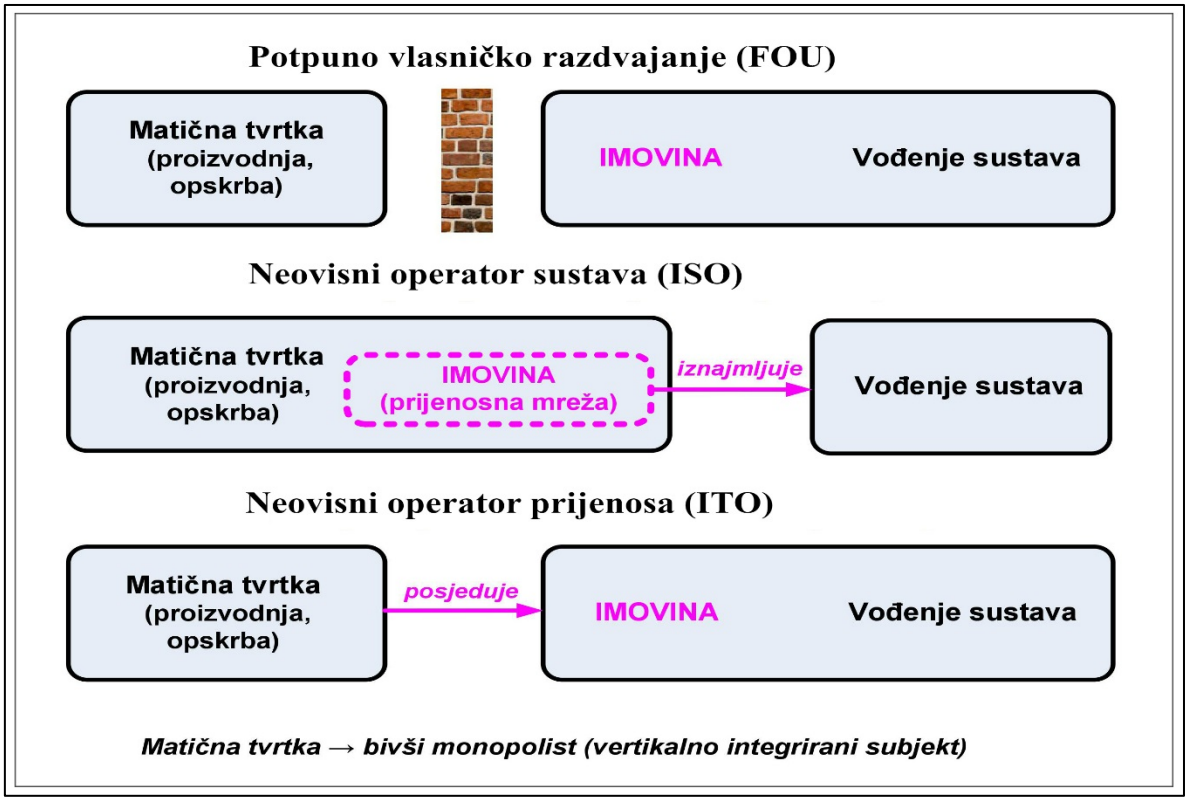
- uređeno je vlasništvo prijenosnih mreža osiguravanjem jasnog odvajanja opskrbnih i proizvodnih djelatnosti od onih djelatnosti koje su vezane uz rad mreže pomoću tri modela organizacije: potpunim razdvajanjem vlasništva, nezavisnim operaterom sustava (ISO – nadležan za održavanje mreža dok imovina ostaje u vlasništvu integrirane tvrtke) i nezavisnim operaterom prijenosa (ITO – sustav s iscrpnim pravilima koja služe za osiguravanje autonomije, neovisnosti i ulaganja u djelatnost prijenosa energije);
- jamči se učinkovitiji regulatorni nadzor koji provode nacionalni neovisni energetski regulatori s ciljem učinkovitog i nediskriminirajućeg pristupa prijenosnim mrežama
- povećava se zaštita potrošača i jamči zaštita ranjivih skupina potrošača
- uređuje se pristup trećih strana postrojenjima za skladištenje plina i ukapljenog prirodnog plina te određuju se pravila o transparentnosti i redovitom izvještavanju o zalihama plina;
- potiče se regionalna suradnja koja od država članica zahtjeva da surađuju ako dođe do teških smetnji pri opskrbi plinom na način da koordiniraju nacionalne mjere u slučaju nužde te da razviju povezanu plinsku mrežu.

Na slici 3-2 nalazi se prikaz novih modela vlasničkog razdvajanja.

Komisija je u veljači 2015. objavila komunikaciju o Paketu mjera za energetsku uniju pod nazivom „Okvirna strategija za otpornu energetsku uniju s naprednom klimatskom politikom“ (COM (2015) 0080). Unutar ovog dokumenta ističe se da je cilj energetske

unije potrošačima (kućanstvima i poduzećima) omogućiti sigurnu, održivu, konkurentnu i povoljnu energiju. Da bi se navedeni ciljevi ostvarili, unutar paketa je opisano pet usko povezanih i uzajamno djelujućih dimenzija: energetska sigurnost, solidarnost i povjerenje, potpuno integrirano europsko energetsko tržište, energetska učinkovitost koja pridonosi smanjenju potražnje, dekarbonizacija gospodarstva te istraživanje, inovacije i konkurentnost.

Europska skupina regulatora za električnu energiju i plin osigurava suradnju između nacionalnih regulatora te dosljednu provedbu direktiva o unutarnjem tržištu u državama članicama. Ona je osnovana Odlukom 2003/796/EZ. Agencija za suradnju energetskih regulatora (ACER) osnovana je uredbom EZ (br. 713/2009), a s radom je započela 2011. To je nadzorna agencija koja ima i savjetodavnu ulogu te daje preporuke Komisiji koje se odnose na regulaciju tržišta i prioritetima u razvoju infrastrukture.

Slika 3-2. Modeli vlasničkog razdvajanja (Banovac, 2013: preuređeno Kaoudahhan, 2017)

Europska mreža operatora prijenosnih sustava i Europska agencija za suradnju energetskih regulatora razrađuju i donose pravila koja se odnose na pristup mreži i koja su vezana uz tehničke kodove. Nadalje, jamče usklađeno djelovanje mreža razmjenom operativnih informacija te razvojem zajedničkih sigurnosnih standarda i postupaka u

kriznim situacijama. Europska mreža operatora prijenosnih sustava ima zadatak izraditi desetogodišnji plan ulaganja svake dvije godine, a navedeni plan treba biti revidiran od strane ACER-a.

U listopadu 2013. Komisija je donijela prvi mrežni kodeks za prekogranične mehanizme raspodjele kapaciteta na razini Europske unije (Uredba Komisije (EU) br. 984/2013), a u studenom 2013. Komisija je objavila smjernice koje se odnose na javnu intervenciju na unutarnjem tržištu električne energije. U ovom dokumentu nalazi se i kontrolni popis kojeg se države članice trebaju pridržavati kada razvijaju proizvodne kapacitete (COM(2013)7234).

Direktivom 2008/92/EZ usmjerava se na povećanje transparentnosti cijena plina i električne energije i to na način da se države članice moraju obvezati da cijene i tarifne sustave u svojoj državi dva puta godišnje pošalju EUROSTATU. Nadalje, Europska je unija u listopadu 2011. usvojila Uredbu (EU) br. 1227/2011 koja se odnosi na cjelovitost i transparentnost veleprodajnog tržišta električne energije. Cilj ove uredbe je i garantiranje poštene trgovine na europskim energetskim tržištima. Ovime se ACER-u daje nadležnost u sakupljanju, pregledavanju i prosljeđivanju podataka koji se odnose na veleprodajno tržište energije, a što uključuje i nadziranje tržišta i trgovanja, istraživanje slučajeva zlouporabe te usklađivanje kaznenih mjera u državama članicama.

Na sastanku Europskog vijeća 22. svibnja 2013. tražilo se od Komisije dostavljanje analiza sustava te podatke o pokretačima cijena i troškovima energije u državama članicama, a što je Komisija objavila u siječnju 2014. (COM (2014)0021 i SWD(2014)0020).

Direktivom 2005/89/EZ propisane su mjere koje se odnose na očuvanje sigurnosti opskrbe električnom energijom, a s ciljem osiguranja ispravnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta električne energije te da bi se postigla zadovoljavajuća povezanost između država članica. Nadalje, zadatak ove Direktive je postizanje zadovoljavajuće razine kapaciteta za proizvodnju energije i ravnoteža između ponude i potražnje.

Poradi velike važnosti plina u opskrbi energijom u Uniji te kao odgovor na rusko-ukrajinsku plinsku krizu 2010. usvojena je Uredba (EU) br. 994/2010, a koja propisuje mjere zaštite sigurnosti opskrbe plinom. Njezin je cilj jačanje preventivnog djelovanja i mehanizama za reagiranje na krizne situacije.

Cilj Direktive 2009/119/EZ je osiguravanje sigurne opskrbe naftom. Ovom Direktivom države članice se obvezuju na držanje minimalnih zaliha nafte, a one trebaju odgovarati

količini 90-dnevnog prosječnog dnevnog neto uvoza ili 61-dnevne prosječne dnevne domaće potrošnje, a u obzir se uzima količina koja je veća.

Nadalje, Komisija je u svibnju 2014. objavila Strategiju energetske sigurnosti (COM(2014)0330) koja je, zapravo, odgovor na Rusko-ukrajinsku krizu. Zadatak Strategije je osiguravanje stabilne i količinski dovoljne opskrbe europskih građana i poslovnih subjekata energijom.

Ova Strategija predviđa slijedeće mjere (Stoerring, 2016):

- povećanje energetske učinkovitosti,
- domaću proizvodnju energije,
- dodavanje poveznica na infrastrukturu tako gdje ih nema kako bi energija za vrijeme krize bila preusmjerena na područja gdje je potrebna.

Odlukom 1364/2006/EZ definirane su smjernice koje se odnose na transeuropske energetske mreže, a ovom su odlukom definirani projekti od zajedničkog interesa te su određeni prioritetni projekti među transeuropskim elektroenergetskim i plinskim mrežama. Projekti od zajedničkog interesa imaju prioritet kada je riječ o odobravanju financijske pomoći sukladno Uredbi br. 2236/95/EZ.

Proračun koji je dodijeljen sustavima mreža prijenosa odnosi se, prije svega, na financiranje studija izvedivosti. No, mogu se upotrijebiti i drugi instrumenti za sufinanciranje ulaganja, primjerice, strukturni fondovi Europske unije. Nadalje, Vijeće i Parlament su u veljači 2014. usvojili (T7-0058/2014), tj. prijedlog Komisije o Uredbi o uspostavi zajedničkog okvira za obavješćivanje o investicijskim projektima u području energetske infrastrukture u EU-u (COM(2013)0153). Ovom se Uredbom od država članica traži da Komisiju obavijeste o svojim projektima ulaganja u energetsku infrastrukturu. Komisija je procijenila da će do 2020. trebati uložiti oko 200 milijardi eura u energetsku infrastrukturu diljem Europske unije (Stoerring, 2016).

3.2. **Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske**

Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske (2009) odnosi se na razdoblje do 2020., a to se poklapa s razdobljem za koje su doneseni strateški energetski dokumenti na razini Europske unije. Na taj se način ciljevi na razini Hrvatske usklađuju s ciljevima Europske unije, a u tablici 3-1 je prikazan sadržaj Strategije razvoja energetskog sektora Republike Hrvatske.

Unutar ove Strategije definirana su tri temeljna energetska cilja:

- sigurnost opskrbe energijom,

- konkurentnost energetskog sustava,
- održivost energetskog razvoja.

Na području sigurnosti opskrbe energijom potrebna su poboljšanja. Izazovi na koje Hrvatska treba usredotočiti posebno pažnju odnose se na ovisnost o uvozu nafte, nedovoljnu sigurnost opskrbe prirodnim plinom i nedovoljnu sigurnost i visoku uvoznost električne energije. Ovo područje, odnosno sigurnost opskrbe energijom pitanje je koje se odnosi na sve članice Europske unije. Iako je svaka zemlja odgovorna za vlastitu sigurnost opskrbe energijom, samo zajedničke aktivnosti mogu smanjiti posljedice koje nastaju kada je tržište ovisno o uvozu. Stoga se u hrvatske regulative uključuje stav Europske unije o sigurnosti opskrbe koji navodi da je pitanje sigurnosti opskrbe zajednička briga svih članica.

Tablica 3-1. Sadržaj Strategije energetskog razvoja Republike Hrvatske (NN, 2009: preuređeno od Kaoudahhan, 2017)

<table>
<tr><td colspan="5">ANALIZA STANJA
Glavni izazovi i politika za razvoj energetskog sektora RH</td></tr>
<tr><td colspan="5">VIZIJA ENERGETSKOG RAZVOJA RH</td></tr>
<tr><td colspan="5">CILJEVI, STRATEGIJE, PRIORITETNE AKTIVNOSTI</td></tr>
<tr><td>Nafta, Prirodni plin, Ugljen</td><td>Elektroenergetski sustav</td><td>Centralizirani toplinski sustavi</td><td>Obnovljivi izvori energije</td><td>Energetska učinkovitost</td></tr>
<tr><td colspan="5">UČINCI ENERGETSKE STRATEGIJE</td></tr>
</table>

Konkurentnost hrvatskog energetskog sektora temelji se na vrijednostima unutar jedinstvenog europskog tržišta. U Strategiji se navodi da je konkurentnost hrvatskog energetskog sustava na zadovoljavajućoj razini poradi raznolike energetske strukture proizvodnje električne energije te visokog udjela domaće proizvodnje prirodnog plina. Skladan energetski razvoj uključuje usmjeravanje i poticanje vlastitog tehnološkog razvoja na energetskom području te hrvatsku proizvodnju opreme, a što se posebno odnosi na one izvore energije koji utječu na smanjenje ovisnosti o uvozu.

Temeljna načela ove strategije su:

- strategija energetskog razvoja usredotočuje se na ulogu države u energetici – ona određuje odgovornosti države u osiguravanju i iskorištavanju energetskih izvora, osiguranju konkurentnosti i zaštiti okoliša;
- Energetski sustav Hrvatske je otvoren – ovaj je sustav uklopljen u energetski sustav Europske unije te kao takav omogućuje razvoj tržišta energije te podizanje konkurentnosti;
- Energetske sektor svoje temelje usklađuje s načelima tržišta – država će u tržišne procese intervenirati samo ako dionici budu pogođeni ekstremnim djelovanjima.
- Energetski sektor je infrastrukturna i poduzetnička djelatnost – energetika se shvaća kao infrastrukturna grana, ali isto tako promatra se kao poduzetnička djelatnost koja je otvorena za privatna ulaganja. Pritom je naglasak na stvaranju konkurentnih energetskih proizvoda;
- Povećanje energetske učinkovitosti – naglasak na poticanju energetske učinkovitosti u svim energetskim sektorima, a što se posebno odnosi na neposrednu potrošnju energije;
- Razvoj različite energetske strukture – energetske opcije moraju biti utemeljene na održivosti, a što uključuje ekonomsku, energetsku i ekološku dimenziju;
- Vrednovanje posebnosti geografskog položaja – Hrvatska ima veliki potencijal za izgradnju energetskih objekata te u tom kontekstu treba razvijati pogodnu investicijsku klimu vezanu uz ulaganja u energetski sektor;
- Izjednačavanje uvjeta opskrbe energijom na razini cijele države – cilj je osigurati podjednaku kvalitetu opskrbe energijom na cijelom teritoriju Hrvatske.

3.3. **Usklađivanje hrvatskog zakonodavstva**

Republika Hrvatska se obvezala do pristupanja u punopravno članstvo Europske unije uključiti 3. paket Europske unije u domaće zakone koji se odnose na energetiku, a to je značilo prenijeti odrednice direktiva u paket od četiri energetska zakona, a među kojima je temeljni zakon Zakon o energiji dok su ostala tri posebni zakoni: Zakon o regulaciji energetskih djelatnosti, Zakon o tržištu električne energije i Zakon o tržištu plina.

Zakon o energiji (Narodne novine, 2012a) usvojen je 2012., a pojedine preinake doživio je tri puta nakon usvajanja. To je krovni zakon koji uređuje odnos unutar energetskog sektora, a pojedine djelatnosti definirane su posebnim energetskim zakonima.

Osim ovog zakona, usvojen je i Zakon o regulaciji energetskih djelatnosti (Narodne novine, 2012b) te je on i Zakon o energiji, zapravo, temelj za donošenje novog Zakona o

tržištu toplinske energije (Narodne novine, 2013c). Izmjene se odnose na područje obveza javnih usluga, sigurnost opskrbe, proizvodnju i distribuciju toplinske energije, liberalizaciju tržišta toplinske energije, zaštitu kupaca, učinkovitu proizvodnju i korištenje toplinske energije te smanjenje negativnih utjecaja na okoliš i održivi razvoj što se odnosi na toplinski sektor te što je sukladno pravilima Europske unije u ovom sektoru. Ovaj Zakon donosi novine jer propisuje promjene nadležnosti u sektoru toplinske energije, a što se ponajviše odnosi na dodjelu koncesija koje se daju samo za centralizirane toplinske sustave.

Također, tijekom 2013. godine donesen je Zakon o tržištu električne energije (Narodne novine, 2013a) i Zakon o tržištu plina (Narodne novine, 2013b). Zakon o tržištu električne energije uključuje novosti koje se odnose na podjelu elektroenergetskih djelatnosti na one koje se obavljaju kao javna usluga te tržišne djelatnosti. Također, Zakon propisuje sigurnu i kvalitetnu opskrbu energijom u Hrvatskoj, govori o razvoju tržišta električne energije, navodi stavke koje se odnose na konkurentnost cijena, a posebnu pažnju pridaje zaštiti kupaca te učinkovitoj proizvodnji i korištenju energije s naglaskom na uključivanje zaštite okoliša u provedbu zakonskih mjera.

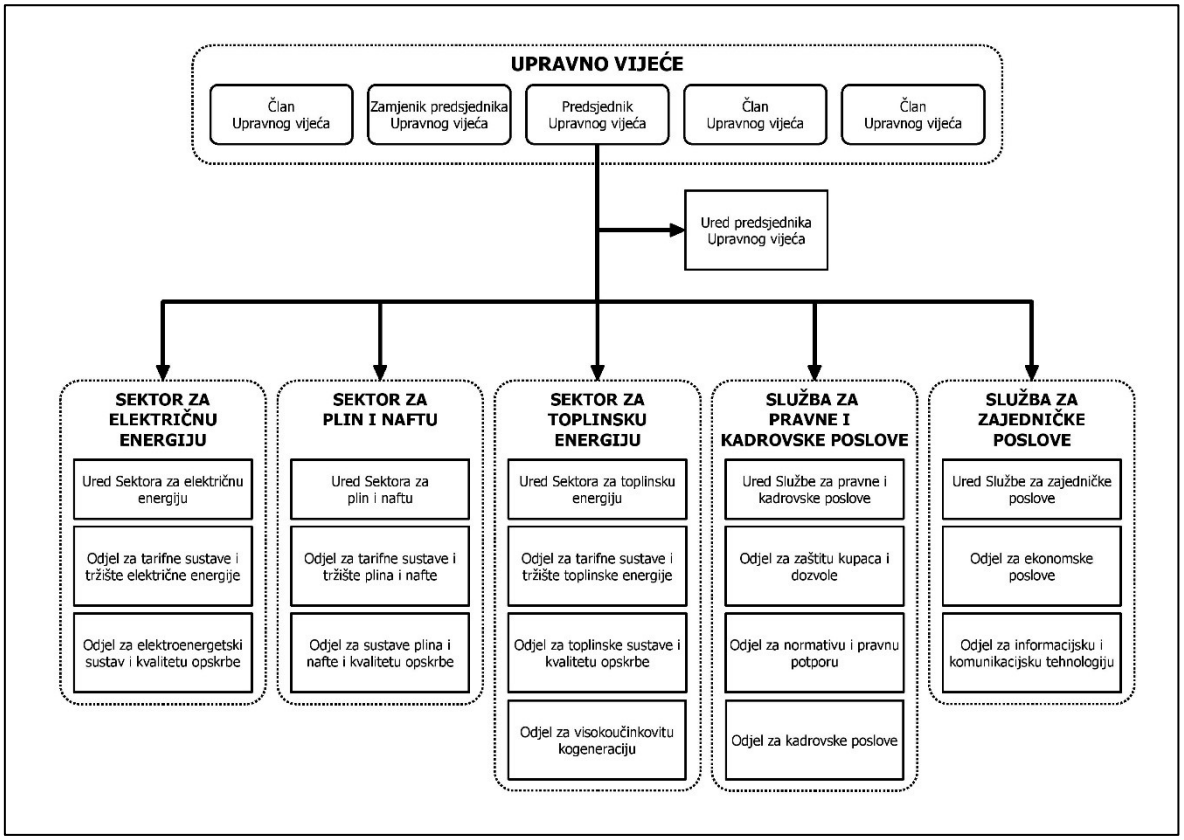
Ovaj Zakon osigurava da na otvorenom tržištu operatori prijenosa i distribucije električne energije mogu biti neovisni te da njihovoj infrastrukturi mogu na transparentan i nediskriminirajući način pristupiti ostali sudionici koji obavljaju tržišne djelatnosti, tj. opskrbljivači, proizvođači, trgovci, kupci i ostali subjekti na ovom tržištu. Tržišni uvjeti poslovanja usklađeni su s 3. paketom EU.

4. HRVATSKA ENERGETSKA REGULATORNA AGENCIJA – HERA

Hrvatska energetska regulatorna agencija (HERA) osnovana je na temelju Zakona o regulaciji energetskih djelatnosti (NN, 177/04, 76/07), a njezino je poslovanje skladno s odredbama Zakona o regulaciji energetskih djelatnosti (NN, 120/12). Zakon o regulaciji energetskih djelatnosti HERA-u definira kao samostalnu, neovisnu i neprofitnu pravnu osobu s javnim ovlastima za regulaciju energetskih djelatnosti. HERA-u je osnovala Republika Hrvatska, a osnivačka prava ostvaruje Vlada Republike Hrvatske. HERA za svoj rad odgovara Hrvatskom saboru. Ova je agencija započela s radom 2005. godine.

Na čelu HERA-e je Upravno vijeće koje ima pet članova. Među njima jedan je predsjednik Upravnog vijeća, a jedan njegov zamjenik. Predsjednika i članove Upravnog vijeća imenuje Hrvatski sabor, a njihova dužnost traje sedam godina te postoji mogućnost još jednog izbora. Organizacija HERA-e prikazana je na slici 4-1.

HERA-u čine stručne službe čiji je zadatak obavljanje stručnih, administrativnih i tehničkih poslova za potrebe ove agencije, a stručnim službama upravljaju stručni voditelji (Slika 4-1).

Slika 4-1. Organizacija HERA-e (HERA, 2017b)

Temeljni ciljevi HERA-e su:

- Postizanje rada energetskih djelatnosti na objektivan, transparentan i nepristran način;
- Provođenje načela reguliranog pristupa mreži/sustavu;
- Određivanje tarifa unutar tarifnih sustava;
- Osiguravanje transparentnog tržišta energenata;
- Zaštita sudionika na tržištu energenata.

Da bi energetska djelatnost u Hrvatskoj obavljala svoje poslove transparentno, preduvjet je stručnost, autoritet i neovisnost HERA-e. Da bi se spriječili monopoli na energetskom tržištu, postigla stabilnost ovog tržišta te omogućilo slobodno i neovisno poslovanje nužna je učinkovita regulacija. Nakon pristupa Hrvatske Europskoj uniji prostor djelovanja i obveza HERA-e proširen je na jedinstveno europsko tržište energije.

Zadatak HERA-e odnosi se na regulaciju energetske djelatnosti i nadziranje rada i kretanja na tržištu energetske djelatnosti. U reguliranju energetskih djelatnosti (s naglaskom na energetskim djelatnostima koje se obavljaju kao javne usluge) HERA potiče načela objektivnosti, razvidnosti i nepristranosti (HERA, 2015).

4.1. **Misija i vizija**

Misija HERA-e je u provedbi učinkovite regulacije energetskih djelatnosti na području Hrvatske, a navedena se misija ostvaruje obavljanjem poslova propisanih hrvatskim zakonima koji su usklađeni s energetskim zakonodavstvom Europske unije. HERA podržava ekonomski održivo, razvidno i učinkovito obavljanje energetskih djelatnosti u Hrvatskoj, a što je u skladu s temeljnim načelima europske energetske politike, dugoročne sigurnosti opskrbe energijom te s ostvarivanjem dobrobiti za krajnje kupce, a sve na troškovno utemeljenom i konkurentnom tržištu na kojem su postignute transparentne cijene energije, veće mogućnosti izbora i visoke kvalitete pruženih usluga.

HERA u svojem poslovanju naglasak stavlja na pravovremenu i uvažavajuću komunikaciju s energetskim subjektima, krajnjim kupcima, udrugama potrošača, zainteresiranom javnošću, interesnim skupinama, stručnim asocijacijama iz područja energetike, kao i s nadležnim tijelima Republike Hrvatske i Europske unije te međunarodnim energetskim regulatornim tijelima. Sukladno tome, HERA u svojem djelovanju naglašava načela nepristranosti, otvorenosti, stručne izvrsnosti, etičnosti i odgovornosti.

HERA u svojem radu podržava provođenje temeljnih načela europske energetske politike te time utječe na kvalitetu funkcioniranja unutarnjeg tržišta električne energije i plina u Europskoj uniji. Osim navedenog, HERA nadzire rad tržišta električne energije i tržišta plina te obavještava Hrvatski sabor o učincima poslovanja koji su važni za razvoj energetskog tržišta Hrvatske i javnih usluga unutar energetske djelatnosti (HERA, 2016).

Pozicija HERA-e doprinosi razvoju i održivosti energetskih sustava, a rezultat rada HERA-e treba biti:

- Zaštita potrošača od rizičnosti u opskrbi energijom;
- Sprječavanje monopola u energetskoj djelatnosti;
- Reguliranje cijena na tržištu energenata koje su troškovno i konkurentski utemeljene.

4.2. **Zakonska regulativa**

Uz Zakon o regulaciji energetskih djelatnosti donesena su još četiri energetska zakona te je na taj način hrvatsko energetsko zakonodavstvo usklađeno s odredbama Prvog paketa energetskih propisa Europske unije. Kao rezultat usklađivanja hrvatskog energetskog zakonodavstva s Drugim paketom energetskih propisa Europske unije, Hrvatska je osnovala HERA-u kao pravnog slijednika Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti.

Sukladno propisima i odredbama energetskog zakonodavstva Europske unije, Hrvatska se obvezala osnovati nacionalno regulatorno tijelo s javnim ovlastima za regulaciju energetskih djelatnosti. Tijekom pristupnih pregovora za članstvo u Europskoj uniji identificirane su razlike u zakonodavstvu Hrvatske i Europske unije, a koje se odnose na energetsko tržište.

Da bi se postigla usklađenost hrvatskog energetskog zakonodavstva s Trećim paketom energetskih propisa Europske unije, HERA-i su u razdoblju 2012.-2015. dane dodatne ovlasti i poslovni zadaci koji su bili sukladni s regulatornim pravilima Europske unije. Direktive iz važećeg Trećeg paketa energetskih propisa Europske unije propisuju koje su točno nadležnosti nacionalnih regulatornih tijela. Za razumijevanje politike Europske unije koja se odnosi na nadležnosti i standarde pravila djelovanja neovisnih nacionalnih energetskih regulatornih tijela u državama članicama, iznimno su bitne direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća Europske Unije od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ te direktiva 2009/73/EZ Europskog parlamenta i Vijeća Europske Unije od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina i

stavljanju izvan snage Direktive 2003/55/EZ (Službeni list Europske unije, 2009a; 2009b) i njihova interpretacija od strane Europske komisije (engl. Commision staff working paper, 2010).

Djelovanje HERA-e usko je povezano i sa slijedećim hrvatskim zakonima:

- Zakon o energiji, NN, br. 120/12, 14/14, 102/15;
- Zakon o tržištu električne energije, NN, br. 22/13, 102/15;
- Zakon o tržištu plina, NN, br. 28/13, 14/14;
- Zakon o tržištu toplinske energije, NN, br. 80/13, 14/14, 95/15;
- Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata, NN, br. 19/14;
- Zakon o biogorivima za prijevoz, NN, br. 65/09, 145/10, 26/11, 144/12, 14/14;
- Zakon o energetskoj učinkovitosti, NN, br. 127/14;
- Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji, NN, br. 100/15;
- Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske, NN, br. 130/09.

4.3. **Djelokrug rada**

Poslovi koje obavlja HERA vrlo su značajni za Republiku Hrvatsku. HERA svoje poslove obavlja na temelju javne ovlasti. Poslovi, ovlasti i odgovornosti HERA-e regulirani su Zakonom o regulaciji energetske djelatnosti, Zakonom o energiji, Statutom HERA-e i zakonima koji se odnose na pojedina energetska tržišta.

Propisima koji reguliraju energetsku djelatnost promiče se:

- Korištenje energije na učinkovit i racionalan način, odnosno održivost korištenja energije;
- Razvoj poduzetničke djelatnosti na energetskom području;
- Ulaganje u energetsku djelatnost i infrastrukturu;
- Zaštita okoliša.

Glavni poslovi HERA-e su (HERA, 2017a):

- Izdavanje, produživanje, ali i oduzimanje dozvola vezanih uz energetsku djelatnost i poslove u toj djelatnosti;
- Kontrola poslovnih subjekata u obavljanju energetskih djelatnosti;
- Nadzor provođenja propisa o razdvajanju kojima se uređuje energetski sektor i obavljanje pojedinih energetskih djelatnosti;

- Nadzor odvojenog vođenja poslovnih knjiga sukladno zakonskim regulativama vezanim uz vođenje poslovnih knjiga;
- Nadzor poštivanja zabrane subvencija između energetskih djelatnosti, a u skladu sa zakonima kojima se uređuju pojedina tržišta energije;
- Nadzor provođenja načela transparentnosti, objektivnosti i nepristranosti u radu poslovnih subjekata na energetskom tržištu;
- Davanje suglasnosti koja se odnosi na opće akte kojima se organizira tržište električne energije i prirodnog plina;
- Izdavanje rješenja o stjecanju statusa povlaštenog proizvođača energije te privremeno i trajno oduzimanje statusa povlaštenog proizvođača;
- Donošenje tarifnih sustava skladno zakonskim regulativama kojima se regulira energetski sektor i drugim zakonima kojima se reguliraju pojedina tržišta energije;
- Donošenje ili odobravanje cijena, iznosa, tarifa i naknada skladno metodologijama, odnosno tarifnim sustavima;
- Odobravanje planova koji su vezani uz investicije, razvoj i izgradnju sustava na pojedinim energetskim tržištima;
- Nadzor usklađenosti planova investicija, razvoja i izgradnje operatora prijenosnog sustava i operatora transportnog sustava s razvojnim planovima ENTSO-E i ENTSO-G;
- Nadzor operatora prijenosnog, transportnog i distribucijskog sustava;
- Suradnja s regulatornim tijelima država članica Europske unije i susjednih država te ACER-om, a što se odnosi na prekogranična pitanja;
- Suradnja s regulatornim i drugim tijelima unutar Energetske zajednice ;
- Provođenje pravnih odluka ACER-a i Komisije;
- Podnošenje godišnjeg izvješća Hrvatskom saboru, a ono mora sadržavati informacije o poduzetim aktivnostima i postignutim rezultatima u radu HERA-e;
- Podnošenje godišnjeg izviješća ACER-u i Europskoj komisiji, a ono mora sadržavati informacije o poduzetim aktivnostima i postignutim rezultatima HERA-e;
- Donošenje uvjeta koji se odnose na kvalitetu opskrbe energijom, a koji moraju biti u skladu s važećim propisima kojima se uređuje obavljanje pojedinih energetskih djelatnosti;
- Donošenje općih uvjeta opskrbe energijom;

- Donošenje i nadzor nad metodologijom utvrđivanja naknade za priključenje na mrežu/sustav novih i za povećanje priključne snage/kapaciteta energetskih subjekata i krajnjih kupaca;
- Analiziranje troškova i dobiti te informiranje o stavu predstavnika tijela za zaštitu potrošača o uvođenju naprednih mjernih uređaja za krajnje kupce;
- Nadzor provođenja kvalitete u opskrbi energijom sukladno aktualnim propisima kojima je regulirano pojedino tržište energije;
- Nadzor transparentnosti na tržištu energije;
- Nadzor otvorenosti, natjecanja te nadzor zloupotrebe na tržištu energije i u opskrbi kupaca;
- Nadzor ograničenja u ugovorima, a to se, prije svega, odnosi na ugovore kojima se ograničava broj opskrbljivača;
- Nadzor slobode ugovaranja ugovora o opskrbi s mogućnošću prekida te dugoročnih ugovora, pod uvjetom da su u skladu s pravom i politikama Europske unije;
- Nadzor vremena koje operatori prijenosnih, odnosno transportnih i distribucijskih sustava trebaju za izvođenje priključaka i popravaka;
- Pružanje pomoći koja se odnosi na zaštitu kupaca, a provodi se u suradnji s drugim mjerodavnim tijelima;
- Objava preporuka vezanih uz cijene opskrbe energijom ;
- Osiguranje kupcima prava na pristup podacima o vlastitoj potrošnji energije, tj. izrađivanje i stavljanje na raspolaganje potrošačima;
- Nadzor povjerljivosti podataka kupaca o potrošnji energije;
- Praćenje ulaganja u proizvodne elektroenergetske objekte s obzirom na sigurnost opskrbe;
- Certificiranje operatora prijenosnog, odnosno transportnog sustava;
- Nadzor primjene propisanih kriterija za utvrđivanje pristupa sustavu skladišta plina;
- Praćenje provedbe mjera koje propisuje Vlada Republike Hrvatske, a koje se odnose na krizne situacije;
- Poticanje usklađenja razmjene podataka u najvažnijim tržišnim procesima na regionalnoj razini.

Energetske djelatnosti nad kojima HERA obavlja nadzor su (HERA, 2017):

- Proizvodnja, prijenos i distribucija električne energije;
- Reguliranje tržišta električnom energijom;
- Trgovina električnom energijom;
- Proizvodnja, transport i skladištenje plina;
- Proizvodnja prirodnog plina;
- Upravljanje terminalom za ukapljeni prirodni plin;
- Distribucija, trgovina i organiziranje tržišta plina;
- Opskrba plinom;
- Proizvodnja, opskrba i distribucija toplinske energije;
- Proizvodnja, trgovina i skladištenje biogoriva;
- Proizvodnja naftnih derivata;
- Transport nafte naftovodima;
- Transport naftnih derivata produktovodima;
- Transport nafte, naftnih derivata i biogoriva cestovnim vozilima, željeznicom i plovnim putovima;
- Trgovina na veliko i malo naftnim derivatima;
- Skladištenje nafte i naftnih derivata;
- Skladištenje ukapljenog naftnog plina;
- Trgovina na veliko i malo ukapljenim naftnim plinom.

4.4. **Program rada za 2017. godinu**

Tijekom 2017. u radu HERA-e i dalje će biti naglasak na provedbi zakonskih regulativa vezanih uz energetiku. To uključuje zakone koji su doneseni u periodu od 2012. do 2015. godine. Tim zakonima je hrvatsko zakonodavstvo usklađeno s Trećim paketom energetskih propisa Europske unije. Otkako je Hrvatska članica Europske unije navedeno je iznimno značajno jer su procesi integriranja hrvatskih tržišta električne energije i plina prerasli u interna tržišta električne energije i plina Europske unije.

Novi zakonodavni okviri odredili su zadaće HERA-e, a one se odnose na osiguravanje razvoja te nadzora funkcioniranja liberaliziranog tržišta energije. Tijekom 2017. HERA će se usredotočiti na provedbu ekonomske regulacije i to kako bi osigurala zadovoljavajuće poslovanje energetskih subjekata. Osim toga, usmjerit će se i na praćenje poslovanja energetskih subjekata.

Također, u programu rada navodi se da će HERA i dalje provoditi aktivnosti koje se odnose na razvijanje novog regulatornog okruženja hrvatskog energetskog sektora. U tom

kontekstu radit će se na pripremi u usvajanju podzakonskih propisa za čije je donošenje HERA i ovlaštena temeljem zakona. Navedeni podzakonski propisi su nužni kako bi se stvorili uvjeti otvorenih tržišta električne energije i prirodnog plina. Naime, riječ je o propisima koji će uskladištiti dosadašnje zakonske odredbe s odredbama Trećeg paketa energetskih propisa Europske unije.

U programu se navodi da će HERA intenzivirati organiziranu komunikaciju sa stručnjacima, ali i svima zainteresiranima. Također, vodit će se intenzivnija komunikacija s kupcima energije na liberaliziranim tržištima električne energije i prirodnog plina te tržištu toplinske energije. Posebnu će pažnju posvetiti informiranju i zaštiti kupaca u kategoriji kućanstava (HERA, 2016).

Osim na poboljšanju uvjeta na tržištu energentima te na poboljšanju uvjeta suradnje s drugim regulativnim tijelima (što je opisano u cjelini 4.3.) HERA će intenzivirati odnose s kupcima, a sve s ciljem zaštite krajnjih kupaca. Naime, HERA će u sklopu provođenja sustava regulacije energetskih djelatnosti, odnosno u sklopu savjetodavnih usluga poticati zaštitu krajnjih kupaca energije.

U skladu s Zakonom o regulaciji energetskih djelatnosti, a s ciljem ostvarivanja svoje funkcije – zaštite kupaca energije – HERA će u 2017. donositi odluke o prigovorima koji su joj upućeni na postupanje operatora prijenosnog, tj. transportnog ili distribucijskog sustava, skladišta plina i terminala za UPP. Naime, riječ je o prigovorima koji se odnose na neispunjavanje obveza koje se odnose na obavljanje reguliranih energetskih djelatnosti sukladno energetskim propisima i zakonskim odredbama.

Sukladno s odredbama zakona HERA će aktivno sudjelovati u području zaštite kupaca energije:

- Kroz posredovanje nadzora nad energetskim subjektima, nadzora nad kvalitetom usluga energetskih subjekata, ali i kroz prikupljanje i obradu podataka, a koji se odnose na djelatnosti energetskih subjekata te su vezani uz zaštitu kupaca energije
- Putem Savjeta za regulatorne poslove i zaštitu potrošača
- Rješavati pojedinačne žalbe i prigovore kupaca na temelju javnih ovlasti, a sukladno Zakonu o regulaciji energetskih djelatnosti
- U slučaju potrebe podnositi optužne prijedloge nadležnom sudu za pokretanje prekršajnog postupka.

Osim navedenog, HERA će raditi na jačanju uloge i zaštiti kupaca energije te će u tom kontekstu surađivati s udrugama za zaštitu potrošača i to uspostavljajući dvosmjernu komunikaciju (HERA, 2016).

5. AGENCIJA ZA SURADNJU ENERGETSKIH REGULATORNIH TIJELA

Agencija za suradnju energetskih regulatornih tijela osnovana je Regulacijom 2009/713/EC, a njezina temeljna zadaća je uspostava suradnje između regulatornih tijela država članica. Riječ je o posebnim tijelima s pravnom odgovornošću, a to znači da su agencije odgovorne za usvajanje individualnih odluka na tehničkoj razini. Osim toga, svaka agencija je odgovorna za nadzor operatera na unutarnjem tržištu plina i električne energije.

Agencija se sastoji od Upravnog odbora, Odbora regulatora koji je odgovoran za davanje savjeta Direktoru, Direktora i Prizivnog vijeća. Uloga ove agencije je iznimno bitna jer ona treba osiguravati rad nacionalnih regulatornih tijela, odnosno njihovo obavljanje regulatornih funkcija u skladu s Direktivom 2009/72/EC i Direktivom 2009/73/EC. Navedene regulatorne aktivnosti moraju biti usklađene te ako se pokaže potrebnim, u cijelosti dovršene na razini Europske unije. Također, Agencija treba biti neovisna, odnosno ne smije biti pod utjecajem proizvođača plina i električne energije te operatera distribucijskog sustava (Haverbeke et al., 2010).

5.1. **Zadaće Agencije**

Među temeljne zadatke Agencije ubraja se nadzor nad regionalnom suradnjom između operatora sustava prijenosa na tržištu plina i električne energije. U ovom kontekstu ključna je uloga agencije jer ona, zapravo, osigurava suradnju između operatora prijenosnog sustava te garantira da je ta suradnja efikasna i transparentna. Navedeno područje posebno je bitno poradi utjecaja na interna tržišta električne energije i plina, a taj bi utjecaj trebao biti pozitivan.

No, to nije jedina zadaća Agencije. Zadaće Agencije su i primjerice, nadzor suradnje s Komisijom i državama članicama te nacionalnim regulatornim tijelima, nadzor nad tržištem prirodnog plina i električne energije. Zadaća regulatornih tijela je osigurati integriranu mrežu opskrbe plinom i električnom energijom, a mreža djeluje u skladu s uvjetima postavljenim u okviru internog europskog tržišta električne energije i prirodnog plina.

Agencija nadzire rad nacionalnih upravnih tijela te provodi i savjetničku ulogu. Nadalje, zadaća Agencije je davanje preporuka za nacionalna regulatorna tijela i asistiranje u njima. Navedena uloga Agencije je značajna poradi toga što unutarnje tržište električne energije i

prirodnog plina mora imati iste uvjete za sve subjekte u svim zemljama članicama dok pravna praksa treba biti razumljiva i jednoznačna.

Glavna uloga Agencije je organizacija jednakih uvjeta za sve subjekte te potpora Komisiji za kreiranje i provedbu pravnog okvira za obavljanje djelatnosti u energetskom sektoru. Osim navedenog, važna je značajka Agencije i u provedbi vodiča Europske energetske mreže, a što se odnosi na Odluku br. 1364/2006/EC Europskog parlamenta i Europskog Vijeća od 6. 9. 2006. U toj je odluci definiran okvir za transeuropsku energetsku mrežu. Nadalje, Agencija treba doprinijeti stvaranju sustava energetske neovisnosti, a upravni odbor Agencije ima neovisne ovlasti u donošenju proračuna i provjeri implementacija internih pravila.

Utjecaj Agencije na reguliranje i unificiranje tržišta električne energije i plina je iznimno značajan. Poradi toga, Agencija je usredotočena na napore za ujednačavanje internog energetskog tržišta.

Temeljne zadaće ACER-a su (Europska Unija, 2017):

- Nadzor i reguliranje rada nacionalnih regulatornih tijela;
- Sudjelovanje u oblikovanju europske mreže:
- Ako je potrebno, donosi obvezujuće pojedinačne odluke o uvjetima za pristup prekograničnoj infrastrukturi i za njezinu operativnu sigurnost:
- Savjetovanje europske institucije o pitanjima vezanim uz električnu energiju i prirodni plin:
- Nadzor nad unutrašnjim tržištem električne energije i prirodnog plina, ali i izvještavanje o uvidu na tom području:
- Praćenje europskog tržišta veleprodaje s ciljem sprječavanja zloupotrebe.

Cilj Agencije je stvoriti konkretno, održivo, sigurno i transparentno unutarnje energetsko tržište od kojeg će imati korist svi potrošači u Europskoj uniji. Opći zadatak Agencije je pružanje pomoći nacionalnim regulatornim tijelima za energetiku, a koja se odnosi na provedbu njihovih zadataka na razini Europske unije te po potrebi, Agencija usklađuje njihove aktivnosti.

U stvaranju zajedničkog energetskog tržišta Agencija surađuje s institucijama Europske unije i njihovim subjektima, a što se posebno odnosi na nacionalna regulatorna tijela za energetiku i europsku mrežu prijenosnih sustava operatora (*European Network of*

Transmission System Operators, ENTSO), a tri najvažnija područja na kojima djeluje Agencija su (ACER, 2014):

- Podržavanje stvaranja zajedničkih pravila i inicijativa – Agencija izdaje smjernice koje su temelj za razvoj mrežnih područja u Europskoj uniji, a koja moraju poštivati svi sudionici na tom tržištu. Također, djeluje na uspostavljanju veće suradnje na regionalnoj razini.
- Energetska infrastruktura – Agencija daje mišljenje o planovima desetogodišnjeg razvoja mreže, a s ciljem osiguranja njihove usklađenosti s postavljenim prioritetima na razini Unije.
- Promatranje energetskog tržišta – Agencija ima zadatak da nadzire tržište te je odgovorna za trgovanje energijom u veleprodaji.

5.2. **Djelovanje Upravnog odbora**

Djelovanje Upravnog odbora je neovisno i objektivno te je u javnom interesu, no, također, može biti i pod utjecajem političkih sugestija. Agencija ima mogućnost osigurati regulatorne djelatnosti na efikasan, transparentan i neovisan način. Ona od proizvođača električne energije i prirodnog plina te od operatera prijenosnog i distribucijskog sustava treba biti neovisna, a što znači da ne smije biti pod njihovim utjecajem. To nije samo primjer prakse tzv. „dobre uprave“, nego i temeljni uvjet za osiguranje povjerenja tržišta energetskim uslugama.

Upravni odbor djeluje neovisno o bilo kakvom interesu na tržištu te nastoji izbjeći sukobe interesa. Također, ne smije djelovati sukladno preporukama Vlada država članica Europske unije, inicijativama od strane Komisije ili drugog javnog ili privatnog tijela. Navedeno je izuzetno važno pravilo jer osigurava potpunu neovisnost Agencije. No, bez obzira na neovisnost, odluke Upravnog odbora Agencije trebaju biti usklađene s pravom Europske unije koje se odnosi na opskrbu električnom energijom, uključujući propise koji se odnose na unutarnje energetsko tržište, okoliš kao i tržišno natjecanje. Iz navedenog razloga Upravni odbor treba voditi računa o električnom okviru vezanom uz europsko tržište električne energije i plina te o regulatornom okviru koji se odnosi na zaštitu okoliša.

Odbor treba objavljivati svoja mišljenja, stavove, preporuke i odluke institucijama Europske unije, a na to zainteresirane strane mogu uložiti prigovor Prizivnom vijeću koje mora biti dio Agencije, ali treba djelovati neovisno od njezine uprave i organizacijske strukture (Klarić, 2008).

Upravni odbor ima devet članova, a svaki član ima zamjenika. Dva člana i njihovi zamjenici moraju biti poduprti od strane Europske komisije, dva člana i njihovi zamjenici moraju imati potporu Europskog parlamenta dok pet članova i njihovi zamjenici moraju imati potporu Europskog vijeća. Nijedan član Europskog parlamenta ne može biti član Upravnog odbora, a mandat članova Upravnog odbora i njihovih zamjenika traje četiri godine te se može jednokratno ponoviti. U prvom mandatu trajanje mandata za polovicu članova Upravnog odbora, kao i za njihove zamjenike, je šest godina.

Upravni odbor izabire predsjedatelja i njegova zamjenika između svojih članova. Zamjenik predsjednika automatski mijenja predsjednika ukoliko predsjednik nije u poziciji da obavlja svoje dužnosti. Mandat predsjednika i zamjenika predsjednika traje dvije godine, no postoji mogućnost ponavljanja funkcije.

Sastancima Upravnog odbora upravlja predsjednik Upravnog odbora, a na sastanku prisustvuje predsjednik i zamjenik predsjednika Upravnog odbora te članovi Upravnog odbora te direktor, ali on nema pravo glasa. Upravni odbor treba imati najmanje dva sastanka godišnje. Sastanak može biti zakazan i na inicijativu predsjednika Upravnog odbora, na zahtjev Komisije ili na zahtjev najmanje trećine članova Upravnog odbora. Upravni odbor na sastanak može pozvati bilo koju osobu s relevantnim mišljenjem značajnim za temu sastanka. Odluke Upravnog odbora moraju biti usvojene dvotrećinskom većinom glasova članova prisutnih na sastanku, a svaki član Upravnog odbora ima jedan glas. Članovi Upravnog odbora trebaju djelovati neovisno i objektivno s ciljem ostvarivanja javnog interesa.

Svakog 30. rujna tekuće godine Upravni odbor Agencije mora predložiti Odboru regulatora radni program Agencije za nadolazeću godinu, a on se treba proslijediti Europskom parlamentu, Vijeću i Komisiji. Radni program mora biti prihvaćen kroz godišnju proračunsku proceduru te mora biti javno publiciran.

Upravni odbor prihvaća, ali može i revidirati predloženi program. Ukoliko dođe do revidiranja, ono mora biti utemeljeno na evaluacijskom izvješću od strane neovisnog eksperta, koji analizu kreira temeljem zahtjeva Upravnog odbora. Navedeni se dokumenti javno publiciraju.

Upravni odbor mora odlučiti, nakon što prođe nadzor Europske komisije, hoće li primiti davanja i donacije ili sredstva iz drugih izvora Unije ili doprinose od strane država članica ili njihovih nacionalnih regulatornih tijela (Klarić, 2008).

5.3. **Ostvarivanje i financiranje radnih zadataka**

Agencija osigurava mrežu u okviru koje nacionalne regulativne agencije mogu surađivati i usklađivati svoje regulatorne prakse. Nadalje, Agencija posebno promovira suradnju između nacionalnih regulatornih tijela te između njih i Agencije na razini Europske unije. Kada Agencija smatra da je potrebno utvrditi jasna pravila u reguliranju energetskog tržišta, koja bi bila rezultat suradnje Agencije i nacionalnih regulatora, ona priprema odgovarajuće preporuke za Komisiju.

Agencija se najvećim dijelom financira iz općeg proračuna Europske unije te od doprinosa i dobrovoljnih prihoda. Ona mora imati visoko profesionalno osoblje te moraju postojati pogodnosti koje će ih stimulirati za kvalitetniji rad. Ona daje stručna tumačenja i mišljenja kao regulatorno tijelo Europske unije. Kada se nacionalna regulatorna tijela ne slažu s mišljenjem Agencije, ona o tome obavještava Komisiju i države članice.

Agencija u bliskoj suradnji s državama članicama i njihovim nacionalnim regulatornim tijelima, kao i Komisijom, vodi računa o internim tržištima električne energije i prirodnog plina. Ona radi javna i redovna izvješća o rezultatima navedenog nadzora. U tim se izvješćima deklariraju zapreke vezane uz natjecanje na tržištu električne energije i prirodnog plina (ECME Consortium, 2010).

5.4. **Funkcija Direktora**

Agencijom upravlja Direktor, a na temelju pribavljene suglasnosti Upravnog odbora te mu je zadaća osiguravanje potpune neovisnosti Agencije od utjecaja Komisije, država članica ili drugih javnih i privatnih subjekata. Direktora bira Upravni odbor uz prethodno mišljenje Odbora regulatora, s liste od tri kandidata, koju predlaže Komisija. Njega bi trebalo odabrati temeljem njegovih sposobnosti, vještina i iskustva, a što se posebno odnosi na ono vezano uz energetski sektor. Direktorski mandat traje pet godina te se on može produžiti za tri godine.

Direktor može biti smijenjen jedino odlukom Upravnog odbora, nakon pribavljenog mišljenja od strane Odbora regulatora. Upravni odbor donosi takvu odluku na temelju tročetvrtinske većine članova Upravnog odbora. Nadalje, Europski parlament može pozvati direktora da pojasni izvješće vezano uz svoj rad u Agenciji.

Direktor je odgovoran za predstavljanje Agencije te njezin rad i rezultate, a njegova odgovornost se procjenjuje na temelju postignutih učinaka. On mora sudjelovati u pripremi sastanaka Upravnog odbora te participira u radu Upravnog odbora, ali nema pravo glasa.

Direktor treba usvojiti i objaviti preporuke za nacionalne regulatorne agencije koje će primiti mišljenje o nekom regulatornom problemu na način kako ga vidi Odbor regulatora. On je, također, odgovoran za realizaciju godišnjeg radnog programa Agencije, koji se provodi uz vođenje Odbora regulatora te uz upravnu kontrolu Upravnog odbora. Mora poduzeti neophodne mjere, sukladno unutarnjim upravnim instrukcijama te objaviti smjernice da bi osigurao funkcioniranje Agencije sukladno propisima koji reguliraju njezin rad i ustroj.

Svake godine direktor priprema nacrt radnog programa Agencije za nadolazeću godinu koji treba biti potvrđen na Odboru regulatora od strane Europskog parlamenta i Europske komisije. Nadalje, direktor priprema i nacrt proračuna Agencije za narednu godinu. Svaku godinu mora pripremiti i godišnje izvješće s neovisnim sekcijama koje se odnose na regulatorne djelatnosti Agencije i sekcijama koje se odnose na financijska i upravna pitanja Agencije (ECME Consortium, 2010).

5.5. **Vijeće za prigovore**

Vijeće za prigovore sastoji se od šest članova, a svaki od njih ima zamjenika. Oni su izabrani među sadašnjim ili bivšim osobljem nacionalnih regulatornih tijela, tijela koja reguliraju tržišno natjecanje ili drugih nacionalnih institucija ili institucija Europske unije. Moraju imati iskustvo rada u energetskom sektoru.

Vijeće za prigovore izabire osobu koja mu predsjeda, a odluke koje donosi Vijeće za prigovore moraju biti usvojene kvalificiranom većinom od najmanje četiri člana. Ono samostalno odlučuje o temama koje trebaju biti predmet diskusije te donosi odluke.

Članove Vijeća formalno izabire Upravni odbor i to na prijedlog Komisije te nakon konzultacija s Odborom regulatora. Mandat članovima Vijeća za prigovore traje pet godina te nakon toga oni mogu biti ponovno izabrani. Članovi Vijeća za prigovore svoje odluke donose slobodno i ne slijede nikakve instrukcije. Oni ne mogu biti smijenjeni tijekom trajanja njihova mandata, osim u slučaju da su osuđeni za ozbiljna kaznena djela. Članovi Odbora za prigovore ne sudjeluju u onim procesima u kojima imaju osobni interes ili ukoliko su bili uključeni kao jedna od strana u postupcima ili ako su sudjelovali u donošenju odluke koja je predmet prigovora.

Bilo koja fizička i pravna osoba, uključujući nacionalna regulatorna tijela može uložiti prigovor u roku od dva mjeseca od dana notifikacije odluke osobi na koju se odnosi ili od dana kad je Agencija javno objavila odluku. Vijeće za prigovore mora odlučiti u roku dva mjeseca od predaje prigovora. Agencija primjenjuje temeljna načela koja su vezana uz javni pristup dokumentima što ih drže tijela Europske unije (Krajewski, 2011).

5.6. **Rezime uloge ACER-a**

ACER je osnovan s ciljem pružanja regulatornog nadzora u situacijama koje se odnose na više od dvije države članice. U tom kontekstu se može reći da je temeljna uloga ACER-a koordiniranje djelovanja regulatora na nacionalnoj razini. Međutim, osim ovog zadatka, ACER ima i druge ograničene nadležnosti, a to se odnosi na ona područja u kojima bi rascjepkano donošenje odluka na nacionalnoj razini, a koje se odnose na pitanja koja su važna prekogranično, dovelo do problema ili nedosljednosti u unutarnjem tržištu.

Primjerice, otvaranje regionalnih operativnih središta traži nadnacionalni nadzor koji provodi ACER. Razlog tome je što regionalna operativna središta obuhvaćaju više država članica. Također, uvođenje koordinirane procjene adekvatnosti na razini Europske unije traži regulatorno odobrenje njezine metodologije i izračuna, a navedeno može provoditi samo ACER jer je procjenu adekvatnosti potrebno provesti u svim državama članicama.

6. ZIMSKI ENERGETSKI PAKET

Niz dokumenata kojima će se regulirati energetski sektor u Europskoj uniji do 2030. nazvan je tzv. „Zimski paket“. Ovi dokumenti donose nove odredbe u direktivama, a te se nove odredbe najviše odnose na energetsku učinkovitost, obnovljive izvore energije, odredbe vezane uz interno tržište električne energije, ali i na nove odredbe vezane uz prekograničnо trgovanje električnom energijom. Također, odnose se i na direktivu vezanu uz biogoriva, regulaciju o tijelu s nadležnošću regulatorne agencije ACER te na nova načela upravljanja europskim energetskim politikama i dr. Obuhvaćeno je i područje sigurnosti energetske opskrbe.

Komisija navodi da se Zimskim paketom provodi potpuna reorganizacija energetskog tržišta (Europska komisija, 2016c). Europska komisija navodi da je cilj Zimskog energetskog paketa povećanje obveza za energetsku učinkovitost na 30% te smanjenje ugljičnog dioksida za 40% do 2030.

Prema objavi komisije od 2021. ovaj set zakona trebao bi od 2021. dovesti do investiranja do 177 milijardi eura javnog i privatnog novca godišnje, čime bi BDP u narednom desetljeću porastao za 1% a stvorilo bi se 900.000 novih radnih mjesta (Energetika-net, 2016). Kako se navodi, ove odredbe uvode jednostavniji pristup obnovljivim izvorima energije s naglaskom na uvođenje OIE u sustave grijanja i hlađenja te na taj način će opskrbljivači energijom biti obvezni postići 1% godišnje veći udio zelene energije u ukupnoj prodaji do 2030., a navedeno će se kontrolirati u sklopu ciljeva energetske učinkovitosti.

Temeljni cilj ovih mjera je zadržavanje konkurentnosti Europske unije, odnosno njezinog energetskog tržišta u globalnim tržišnim uvjetima. Ovim mjerama Komisija od Europske unije ne traži jednostavno prilagođavanje energetskoj tranziciji, već želi da Unija navedeni trend predvodi. Kao dokaz tome Europska se unija obvezala do 2030. godine smanjiti emisije CO2 za čak 40%, a za taj cilj se može utvrditi da je dvostruko ambicioznija od onoga do 2020. Osim rada na uštedama, Komisija želi da članice istodobno za svoje građane otvaraju i nova radna mjesta uvođenjem novih tehnologija.

U tom kontekstu može se reći da su tri temeljna cilja prioritet u Zimskom paketu:

1) Postizanje ambicioznih energetskih ušteda;
2) Globalno liderstvo na području obnovljivih izvora energije;
3) Pravedni odnos prema potrošačima.

Potrošači su glavni i centralni subjekti nove energetske politike Europske unije, a cilj je potrošačima omogućiti liberalnije pravo na korištenje energetskih usluga, informiranost oko cijena energije i mogućnost da proizvode i prodaju vlastitu električnu energiju. Povećanje transparentnosti te bolja regulacija trebali bi građanima dati bolju priliku za aktivno sudjelovanje na energetskom tržištu. U tom kontekstu trebalo bi posebnu pažnju posvetiti problemu energetskog siromaštva i zaštititi najranjivije skupine građana.

Potpredsjednik Europske komisije za Energetsku uniju, Maroš Šefčovič i Povjerenik za klimatsku i energetsku politiku Miguel Arias Cañete izrazili su uvjerenje kako Europska unija nikako ne smije biti suzdržano ambiciozna kako bi se prilagodila okviru Pariškog sporazuma, već doista u punom potencijalu predvoditi nužne promjene koje za naš planet znače opstanak. Od 2021. godine očekuju da će javne i privatne investicije u energetsku učinkovitost na godišnjoj razini mobilizirati do 177 milijardi eura te 900.000 novih radnih mjesta. Također, umjesto tržišta energije koja su značajno bila izložena državnim intervencijama Europska komisija želi otkloniti svako ograničenje cijena te ga potpuno prepustiti mehanizmima potražnje i ponude (REGEA, 2016).

Iako komisija ističe brojne prednosti ovog paketa mjera vezanih uz energetiku, nisu svi toliko optimistični i zadovoljni ovim mjerama. Naime, brojni stručnjaci smatraju da je Komisija napravila veliki kompromis kojim će nastojati umiriti države članice i energetske kompanije koje žele nastaviti s fosilnim gorivima te rade iznimno malo kada je riječ o zajedničkoj odgovornosti i korištenju dobrobiti energetske tranzicije.

Nadalje, ističu da posebno zabrinjava deregulacija tržišta električne energije koja u temelju predstavlja ukidanje subvencioniranja cijena fosilnih goriva, odnosno ukidanje socijalne cijene struje za kućanstva. Slobodna prodaja i kupovina električne energije, zapravo, bi označila i kraj prava prvenstva otkupa struje energetskih kompanija od proizvođača energije iz obnovljivih izvora (Europska komisija, 2016a; 2016b).

Zimski paket namijenjen je očuvanju konkurentnosti Europske unije u tranziciji prema čistoj energiji. Cilj mjera predloženih u Zimskom paketu je omogućiti nastavak reforme energetskog sektora, u skladu s obvezujućim okvirom na europskoj razini za tržište električne energije, energetsku učinkovitost, učinkovitost korištenja energije u zgradarstvu, eko-dizajn i energetsko označavanje, obnovljive izvore energije i održivost korištenja bioenergije te upravljanje Energetskom unijom (HRO CIGRE, 2016).

Bit zimskog energetskog paketa očituje se u kompleksnom obračunu kod obnovljivih izvora energije, odnosno kompleksnog obračuna stupnja (%) obnovljive energije u

proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora, primjerice, oprema, uložena energija kod proizvodnje same opreme vjetroelektrane (vjetrenjače) i dr.

Europska komisija u tzv. „zimskom paketu“ predlaže ukidanje gornje granice za veleprodajne cijene električne energije, kao i reguliranje maloprodajne cijene. Klaus Dieter Borchardt objasnio je da je cilj mjere dati priliku formiranju cijena na tržištu energije bez bilo kakve državne intervencije. On je rekao da su nacionalni mehanizmi kapaciteta, također, element koji može potisnuti cijene pa Komisija predlaže pravni okvir. Komisija predlaže ukidanje reguliranih maloprodajnih cijena i traži od vlada da razmotre alternativne puteve zaštite socijalno ugroženih potrošača, kao što su alati socijalne zaštite. Platts prenosi podatak iz posljednjeg izvještaja ACER/CEER da su 12 EU zemalja imale zaključno s 2015. regulirane maloprodajne cijene električne energije za kategoriju domaćinstava, a devet za industrijske potrošače.

EU ukida pravo prioritetnog pristupa mreži za buduće projekte obnovljivih izvora energije (OIE projekte). Europska unija planira novim pravilima ograničiti pravo proizvođača obnovljivih izvora energije da imaju prioritet prilikom prodaje proizvedene električne energije u europski prijenosni sustav, s time što to neće vrijediti za postojeće OIE kapacitete. Direktiva zadržava tzv. pravo „prioritetne isporuke“ za postojeće solarne i vjetroelektrane dok novi projekti u zemljama EU neće imati ovu privilegiju. Nacrt zakona, kao dio paketa mjera smanjenja emisije CO_2 u EU za period do 2030., vezan je uz okvirni cilj povećanja udjela OIE u ukupnoj potrošnji energije u EU na najmanje 27% do 2030. (Daković, 2016).

Zimskim paketom obuhvaćena su slijedeća područja:

1) Dopuna Direktive o energetskoj efikasnosti;
2) Dopuna Direktive o obnovljivoj energiji;
3) Dopuna Direktive o unutrašnjem tržištu energije;
4) Dopuna Regulative o prekograničnoj trgovini strujom;
5) Dopuna Regulative o uspostavljanju ACER;
6) Dopuna Direktive o biogorivima;
7) Regulativa o upravljanju EU energetskim politikama;
8) Regulativa o sigurnosti opskrbljivanja električnom energijom.

7. ZAKLJUČAK

Energetsko tržište iznimno je važno kada je riječ o gospodarstvu i bogatstvu neke zemlje. Važnost ovog tržišta sve više je prepoznata s povećanjem potrošnje energenata kako kod gospodarskih subjekata tako i u kućanstvima. Uz to, kod energetskih tržišta, posebno kod energetskih mreža, koje u suštini predstavljaju prirodne monopole, razvijen je sustav regulacije tržišta sa ciljem da spomenutu pojavu monopola sprječava. Sve je to utjecalo na razvoj nacionalnih i međunarodnih energetskih tržišta, a u novije vrijeme sve više se govori i o jedinstvenim tržištima pa tako se formira energetsko tržište Europske unije.

Europska unija, odnosno nadležna tijela donijela su brojne odredbe, pravilnike, propise i mjere koje se odnose na energetska tržišta ili na pojedine segmente toga tržišta, a sve s ciljem postizanja bolje učinkovitosti, transparentnosti, efikasnosti, konkurentnosti te pružanja što boljih uvjeta poslovanja. No, osim poslovne sfere, sve više se govori i o održivom poslovanju koje uključuje ekološke i socijalne komponente. U tom kontekstu nastoji se smanjiti naglasak na ekonomičnosti tržišta, odnosno ekonomičnosti se pridružuje ekološka i socijalna komponenta.

Stoga se danas naglašava potreba za trošenjem obnovljivih izvora energije, potreba za racionalnim trošenjem energije te učinkovitim trošenjem energetskih resursa, odnosno uključivanjem ekoloških segmenata i rad na zaštiti okoliša. Racionalno trošenje energije jedan je od glavnih zadataka, kako onih koji donose zakone, tako i onih koji ih provode i nadziru.

Osnovni ciljevi europske energetske strategije su stvaranje takvog sustava energetskih tržišta koje će omogućiti ispunjenje osnovnih ekonomskih ciljeva energetskih djelatnosti, a to su: učinkovito korištenje energije, konkurentnost energetskog sektora i održivost energetskog sektora. Učinkovito korištenje energije podrazumijeva korištenje izvora energije na optimalan način te sukladno s potrebama i zakonskim regulativama. Konkurentnost energetskog sektora podrazumijeva postojanje tržišnog natjecanja i mogućnosti ulaska novih poslovnih subjekata na tržište. Održivost energetskog sektora podrazumijeva upravljanje energijom na održiv način, tj. upravljanje utemeljeno na ekonomskim, ekološkim i socijalnim principima.

Nadalje, sve više postaje važna i socijalna komponenta, a ona uključuje omogućavanje stanovništvu korištenje različitih izvora energije, biranje između distributera, tj. da nisu pod utjecajem monopola, da dobivaju energiju po prihvatljivoj i tržišno utemeljenoj cijeni

te da uvijek imaju pristup energiji. Ova dimenzija sve više dobiva na važnosti jer se sve više uočava da je na tržištu kupac iznimno važan subjekt te da treba proizvoditi energiju prema njegovim potrebama i mogućnostima.

Uloga HERA-e i ACER-a očituje se u reguliranju tržišta energentima, provjeri njegove transparentnosti, nepristranosti i učinkovitosti, razvijanju projekata koji mogu doprinijeti boljim tržišnim i infrastrukturalnim uvjetima i dr. Naime, one imaju iznimno važnu tržišnu ulogu te bi sukladno tome trebale aktivno sudjelovati u kreiranju suvremenih kretanja na energetskom tržištu.

Pritom je važno stvoriti tržišne uvjete koji će omogućiti poslovanje sukladno europskim i hrvatskim zakonima, mogućnost tržišnog natjecanja te osigurati prava krajnjih korisnika. Stoga je važno da se rad agencija nadzire, da se procjenjuje učinkovitost provedbe postavljenih ciljeva i da se njihov rad usklađuje s kretanjima na tržištima Europske unije, ali i na međunarodnim tržištima.

8. LITERATURA

1. DAKOVIĆ, D., 2016, *Bilten br. 439: Protekle dve nedelje u svetu energetike*. AERS
2. DIZDAREVIĆ, N., 2010, Treći energetski paket – što donosi Hrvatskoj?, HRO CIGRE, *Okrugli stol 'Treći energetski paket - što donosi Hrvatskoj?'*, Zagreb, 25. svibnja 2010., Energetski institut Hrvoje Požar.
3. DUIĆ, N. et al., 2015, *Enerpedia: Europska energetska strategija*, [e-knjiga], Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet Strojarstva i brodogradnje.
4. GRANIĆ, G., JELAVIĆ, B., 2001, Svjetsko energetsko vijeće, 18. svjetski energetski kongres: "Energetska tržišta: Izazovi novog tisućljeća, Energija za svijet, energija za mir" (Prijedlog zaključaka i preporuka), Jelavić, B., *Liberalizacija i privatizacija energetskog sektora u zemljama tranzicije i Europske unije: iskustva i perspektive;* zbornik radova*; X. Forum Dan Energije u Hrvatskoj*, Zagreb, 7. prosinca 2001, Hrvatsko energetsko društvo, str. 17-23.
5. HAVERBEKE, D. NAESENS, B., VANDORPE, W., 2010, European Energy Markets and the New Agency for Cooperation of Energy Regulators, *Journal of Energy & Natural Resources Law*, Vol. 3 (br 3), str. 403-429.
6. KLARIĆ, M., 2008, *Novo europsko shvaćanje javnih službi*, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
7. KRAJEWSKI, M., 2011, *Grundstrukturen des Rechts öffentlicher Dienstleistungen*, Springer Verlag, Berlin – Heidelberg.
8. PAVIČIĆ-KASELJ, A., PAŠIČKO, R., 2014, *Unlocking the future: Energija nadohvat ruke*, Zagreb: Heinrich Böll Stiftung.
9. STOERRING, D., 2016, Kratki vodič o Europskoj Uniji - 2017: „Unutarnje energetsko tržište“, Europski parlament.
10. ŽUVELA, I., 1999, Energetsko tržište – njegova obilježja i funkcije, HED, *Energetska tržišta i energetska efikasnost u zemljama tranzicije;* zbornik radova*; VIII. Forum Dan Energije u Hrvatskoj*, , Zagreb, 10. prosinca. 1999., Hrvatsko energetsko društvo, str. 75 – 85.

INTERNET IZVORI:

11. BANOVAC, E., 2013. Što donosi 3. energetski paket?, Hrvatska energetska regulatorna agencija, *2. regionalna konferencija o energetskoj budućnosti*, Zagreb, 19. lipnja 2013.
    URL:
    https://www.researchgate.net/publication/266153649_Sto_donosi_3_energetski_paket
    (18. 1. 2017.)
12. Commision staff working paper, 2010, *Interpretative note on Directive 2009/72/EC concerning common rules for the internal market in electricity and Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas*, Bruxelles: Europska komisija.

URL:https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2010_01_21_the_regulatory_authorities.pdf (15.11.2016.)
13. ECME Consortium, 2010, FINAL REPORT: The functioning of retail electricity markets for consumers in the European Union.
URL:http://ec.europa.eu/consumers/archive/consumer_research/market_studies/docs/retail_electricity_full_study_en.pdf (20. 11. 2016.)
14. Energetika-net, 2016, EU predstavila "zimski energetski paket".
URL: http://www.energetika-net.com/vijesti/energetsko-gospodarstvo/eu-predstavila-zimski-energetski-paket-23713 (20. 01. 2017.)
15. EU Agency for the cooperation of energy regulators (ACER), 2014, *Communication strategy 2014-2015: Towards an Internal Energy Market for the benefit of all EU consumers*, Internet: ACER.
URL:http://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER%20Communication_Strategy_2014-2015.pdf (20. 11. 2016.)
16. Europska unija, 2017, Agencija za suradnju energetskih regulatora (ACER).
URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/acer_hr (20.11. 2016.)
17. Europska komisija, 2016a, Commission proposes new rules for consumer centred clean energy transition.
URL: http://ec.europa.eu/energy/en/news/commission-proposes-new-rules-consumer-centred-clean-energy-transition (21. 1. 2017.)
18. Europska komisija, 2016b, *Communication from the Commision to the European parliament, the Council, the European economic and social committee, the Comittee of the regions and the European investment bank: Clean Energy For All Europeans*, Bruxelles: Europska komisija, COM(2016) 860 final.
URL: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fa6ea15b-b7b0-11e6-9e3c-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF (15. 11. 2016.)
19. Europska komisija, 2016c, *Privremeno izvješće o sektorskom istraživanju o mehanizmima za razvoj kapaciteta,* Bruxelles: Europska komisija.
URL:
http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/capacity_mechanism_report_hr.pdf (1. 2. 2017.)
20. HERA, 2015, Program rada i razvoja Hrvatske energetske regulatorne agencije za 2016. godinu, Zagreb, prosinac 2015.
URL: https://www.hera.hr/hr/docs/2015/Program_rada_2016.pdf (12.11.2016.)
21. HERA, 2016, Program rada i razvoja Hrvatske energetske regulatorne agencije za 2017. godinu, Zagreb, prosinac 2016.
URL: https://www.hera.hr/hr/docs/2016/Program_rada_2017.pdf (20.01.2017.)
22. HERA, 2017a, Djelokrug rada HERA-e.
URL: https://www.hera.hr/hr/html/djelokrug.html (12.11.2016.)
23. HERA, 2017b, Organizacija HERA-e.
URL: https://www.hera.hr/hr/html/organizacija.html (12.11.2016.)
24. HRO CIGRE, 2016, Plan okruglih stolova za 2017.
URL: http://www.hro-cigre.hr/okrugli_stolovi_2017 (1. 2. 2017.)

25. Narodne novine, 2009, *Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske*, Zagreb: Narodne novine d.d., 130/2009 (3192).
URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_10_130_3192.html (19. 1. 2017.)
26. Narodne novine, 2012a, *Zakon o energiji* (NN 120/12, 14/14, 95/15, 102/15), Zagreb: Narodne novine d.d., 120/12 (2583).
URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_10_120_2583.html (15.11.2016.)
27. Narodne novine, 2004, *Zakon o porezu na dohodak* (NN 177/04, 76/07), Zagreb: Narodne novine d.d., 177/04 (3066).
URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_10_120_2583.html (15.11.2016.)
28. Narodne novine, 2012b, *Zakon o regulaciji energetskih djelatnosti* (NN 120 /12), Zagreb: Narodne novine, br. 120/12 (2584).
URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_10_120_2584.html (15.11.2016.)
29. Narodne novine, 2013a, *Zakon o tržištu električne energije* (NN 22/13, 95/15, 102/15), Zagreb: Narodne novine, br. 22/13 (358).
URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_22_358.html (15.11.2016.)
30. Narodne novine, 2013b, *Zakon o tržištu plina* (NN 28/13, 14/14), Zagreb: Narodne novine, br. 28/13 (472).
URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_03_28_472.html (15.11.2016.)
31. Narodne novine, 2013c, *Zakon o tržištu toplinske energije* (NN 80/13, 14/14, 102/14, 95/15), Zagreb: Narodne novine, br. 80/13 (1655).
URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1655.html (15.11.2016.)
32. Regionalna energetska agencija sjeverozapadne Hrvatske (REGEA), 2016, Što nam donosi Zimski paket Europske komisije?.
URL: http://www.regea.hr/newsletter-objave/%C5%A1to-nam-donosi-zimski-paket-europske-komisije.html (21. 1. 2017.)
33. Službeni list Europske unije, 2009, *Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća*, Europski parlament & Vijeće Europske Unije, 12/Sv. 4 (L 211/55), str. 29 – 67.
URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0072&qid=1486568365334&from=en (15. 11. 2016)
34. Službeni list Europske unije, 2009, *Direktiva 2009/73/EZ Europskog parlamenta i Vijeća*, Europski parlament & Vijeće Europske Unije, 12/Sv. 5 (L 211/94), str. 39 – 81.
URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0073&from=HR (15. 11. 2016.)

IZJAVA

Izjavljujem da sam ovaj rad izradio samostalno na temelju znanja stečenih na Rudarsko-geološko-naftnom fakultetu služeći se navedenom literaturom.

_____

Ami Kaoudahhan